

Ltn

V 1966

1999

ՔՆԱՐ ԱՌԱԿԵՐԳՈՒ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՂ

Ի ՊԵՏՐՈՍ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍԷ ՎԵՀԱՊԵՏԵԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԳՆՈՒՊՈԼՍԵՅԻՈՅ

1982.

Ի ՎԵՀԱՊԵՏԱՊԵՏ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՅ ԿԱԹՈՒՂԻԿԷ ԷԶՄԻԱՆԻ

ՈՅԻԹ — 1879.

Որպեսզանքս Քեօքս
Բարեօրոնս ուղիորդեմ
Եւ շնորհակալեմ իսկ սրբանքս.

ՀՐԵՄԵՆԱԻ

Տ. Տ. ԳԷՈՐԳԵԱՅ Դ.

ՎԵՀԱՓԱՌ ԵՒ ՍՐԲԱԶՆԱԳՈՅՆ ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍԻ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ.

41966. 60

ՀԲ. 1973

Հանայեղ զիմաստութիւն եւ զխրատ իմանալ զբա-
նքս հանձարոյ, ընդոչելի զդարձուած բանից, ի միտ
աւանդ զարդարութիւն ճշմարիտ եւ ուղղել զխաւառնաւ
(Առակ. ԳԼԽԻ Ա. համար 2.)

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ.

Ի փորձոյ ստուգուած է որ ամենայն ազգաց եւ
իւրաքանչիւր անձի վերայ առանձինն առականոր
խօսքերը ի զէպ ժամու աւելի մեծ տպաւորութիւն
ու ազդեցութիւն ունեցած են քան թէ երկարապա-
տում ճառեր, որոնք սովորաբար ունկնդրաց վը-
րայ ծանձրութիւն կրերին եւ բնաւ իրենց վախճա-
նին չեն հասնիր, մանաւանդ երբ որ խօսողները
ճարտարութենէ եւս զուրկ լինին:

Արեւելեան ազգաց մէջ եւ յայտնաբեր մեր ազ-
գին բնական սովորութիւնն է կարծես կենաց մե-
ծամեծ պիտոյքները ու պարտքերը առական բա-
ցատրիկ միմեանց. ծնողը մինչեւ ցայժմ մի ծանր
խնդրոյ մէջ սովոր են յարեւելս առական խրատել
կամ յանդիմանել իւրեանց զաւակունքը: Առական
խօսքերը միշտ պատիւ ունեցած են ժողովրդեան

ամենայն դասակարգին մէջ եւ ուրիշներէն աւելի խելացի համարուած են:

Առակախօսին եւ առակոց նպատակն ու հիմն է բարոյական ճշմարտութիւն մի, զոր զուրս ցատկեցնելու համար աւելի ազդու եւ յաջող եղանակաւ մէկզմէկ գերադանցել ջանացած են առակախօսներ եւ այս պատճառաւ շատ անդամ ծիծաղաշարժ շատախօսութեանց եւ անպարկեշտ առարկութեանց մէջ ընկած են:

Զկայ բարոյական ճշմարտութիւն մի, որոյ բողբոջը չլինի Ս. Գրոց մէջ, արդ բարոյական ճշմարտութեանց շատերը Քրիստոս Տէրն մեր անձամբ անձին առակաւ աւանդեց իւր աշակերտաց ղիտնալով առակին անհամեմատ ազդեցութիւնն ու օգտակար արդիւնքը, մանաւանդ ժողովրդեան չգարգացած մասին վերոյ, մեր ազգին մէջ այսօրուան օրս ստորին դասակարգի ժողովրդեան միտքը զարգացնելու համար առակաւին պատրաստուած չեն այնպիսի յարմար ընթերցարաններ, որոնցմով կպագծի եւրոպական մատենադրութիւնը, անկէ զատ եղածները զուարճալի բովանդակութիւն մի չունին հանդերձ ղիւրահատականալի լեզուով, որ արեւելեան եւ արեւմտեան հայկազանց հաւասարապէս հաս-

կանալի լինէր, ուստի կամենալով նպաստել մերովսանն այդ թերութեան առաջն առնելուն եւ համոզուած եւս լինելով, որ այժմ մեր ժողովրդեան ստորին դասակարգը աւելի պէտք ունի բարոյական զարգացման առանց անթերի հայախօսութեան միտդնելոյ, յօրինեցինք յառաջակայ առակներն ու բարոյական խրատները, որպէս ղի խրատն ու զուարճութիւնը միատեղ վայելեն զանազան հասակի եւ տատիճանի տէր անձինք. ծերք, երիտասարդք, կանայք եւ աղջկուներ, ամենայն որ իւր բազմատեսակ պարտուց վերայ պատշաճաւոր խրատները այս դրոյկի մէջ դանելով:

Աւրեմն մեր այս դրոյկը յատկապէս մեր չգարգացած դասակարգի համար է, որոց առակներն սիրելի են, բայց եւ զարգացեալք ոչ սակաւ խրատ կրնան քաղել, եթէ մի քանի տեղերը ուշի ուշով ընթեռնուն եւ չարհամարհին քաղմաժամանակեայ ալեւորի միոյ փորձառութիւնը, որ այս վաստակը կընուիրէ իւր սիրելի ազգայնոց բարոյական ընթերցանութեան եւ հոգեւոր մխիթարութեանը համար, իսկ վաստակին փոխարէնը ընդունած կլինի լիովին, եթէ այդ զուարճալի խրատներով կարողանայ զարթուցանել իւր ընտրած դասակարգին ընթերցա-

սիրուծիւնը եւ աշխոյժը ի կատարումն ըրիստոնէական պարտուց առ Աստուած եւ առ ընկերն եւ առ ընտանիս:

ՊԵՏՐՈՍ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
ՎԵՀԱՊԵՏԵԱՆ Կ. ՊՕԼՍԵՑԻ.

ՔՆԱՐ ԱՌԱՆԵՐԳՈՒ

Ա.

ԱԳԱՀՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՌԱՏԱԶՆՈՒԹԻՒՆ.

Թէ ազահը թէ կծծին
Զրգող ցաւի նմանին,
Որչափ լնուն ծարաւնին,
Դարձեալ ջրոյ փափաղին:

Թէ կտորէն սառոյցին
Կայծ մի ելնէ կրակին.
Եւ քարասիրտ ազահէն
Յզուտ չըղայ աղբատին:

Մի բազմիր դու այն սեղան,
Զոր ազահն է պատրաստած.
Ազահի լոկ պատառ հաց
Փոր կըծակէ, աչքըդ բաց:

Եղի՛ր մարդ ազատամիտ,
 Ո՛չ թէ լպիրշ եւ անմիտ.
 Սահման ունի ամէն բան,
 Զափ չըմանչցողն է անմիտ:

Մեր վերայ պարտք է գրուած
 Ամեն բանը ճիշդ խօսել.
 Շողոքորթաց է տրուած
 Ճշմարտութեան քող ծածկել:

Ազատութիւն միշտ սիրէ,
 Բայց այլոց հետ լաւ վարուէ.
 Մի վնիւր շատ համարձակ,
 Որ այլք չըտան քեզ ազտապէ:

Ազատ է մարդն անձնիշխան
 Վատ գործերէ հեռանալ.
 Ազատութեան չափ գիտնայ,
 Փորձանք չեն զալ իւր վերայ:

Անվախ սրտոտ թէ եղար,
 Ոչինչ բանէ չես վախնար.
 Բայց չափից շատ դուրս ելար,
 Հանգիստ կեանք չես ունենար:

Ազատ եղի՛ր մահկանանցու,
 Բարիք անել միշտ ամենուն.
 Նայէ խօսքըդ չըլլայ կծու.
 Քան թոյն դառն է անսանձ լեզուն:

Աչք անբաղդի արցունք թափէ,
 Երբ որ աստղը ծովը իյնայ.
 Ազատ բերնով թէ որ ճառէ,
 Զախորդ օրեր շատ կունենայ:

Ազատութեան կեանք բնական
 Զըլլայ ծախես զայն դու աժան.
 Ազատութիւն զին շատ կանէ,
 Եթէ ունիս զայն պինդ պահէ:

Գ.

Ա.Զ.Գ.Ա.Ս.Ի.Ռ.Ի.Թ.Ի.Ի.Ն ԵՒ Ա.Զ.Գ.ՈՒ.Թ.Ի.Ի.Ն:

Ազգիս ամեն անհատներ
 Ինձ համար են գոհարներ.
 Ազգին պարձանք չեն բերեր
 Շողլ եւ անգործ սուտ մեծեր:

Հանդիստ ապրիլ ուղողը
Աշխատութիւն թող սիրէ,
Ազգասէր եմ ասողը
Թող շինէ միշտ, չաւերէ:

Բամբասող չարախղութ
Ազգի փուշ են եւ որդունք,
Ահ թէ քանի կորուստներ
Տուն մեզի մասնիչներ:

Քրքիստոնեայ եւ տաճիկ
Բարեկամք եւ թշնամիք,
Հայուն դպիւ թէ ուզեն
Գործիր մեզնից միշտ կընարեն:

Եստե՞հան ախտ կործանիչ
Ազգի տունը քանդեր է,
Աիրայ շնորհն հաստատիչ
Սմեն չարեաց յաղբիւրէ:

Վերցնա՛ր վարագոյրներդ
Հայրենեաց վերք փաթաւելու,
Ժողովէ նուէրներդ
Քո եղբարցը օգնելու:

Հազար անդամ երանի
Տալ կարժէ ազգասիրի,
Որ սիրէ ազգ եւ կրօն
Եւ եստե՞հան կիրք չունի:

Անկիրթ ազգին թէ մի օր
Տալու լինին Եազաւոր,
Թագ պահանջէ մէն մի որ,
Զքզինուորի եւ ոչ ոք:

Կեանքըդ զոհէ ազգիդ համար,
Փողդ ծախսէ ուսման համար,
Լաւ կրթութիւն թէ որ ունիս,
Ազգիդ օգուտ շատ կլինիս:

ԱՂԲԱՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆ:

Հարստին մեծ անունը
Տրուաւ փողին շնորհիւ,
Երբ սպառլն փողերը
Շուտով կանցնի պատիւը:

Նախապատիւ համարէ՛

Մնալ աղբատ աշխատող.

Քան անիրաւ վատտակող

Խիստ մեծատուն եւ զրկող:

Քանի՛ ծանր ու դժուարին

Բարձր տեղէն ցածն իջնալ.

Նոյնչափ ցաւ է հարստին

Աղքատութեան մէջ իյնալ:

Աղքատ շատ կայ այս աշխարհ,

Բայց ճշմարիտ աղքատ քիչ.

Ծոյլ մուրացկին փող մի տար,

Կեղծ աղքատին եւ ոչ ինչ:

Մարդ մը երբ որ հարուստ է,

Գիշերն հանդիստ քնանայ.

Եթէ մարդը աղբատ է,

Խոր մտածմունք կունենայ:

Ամեն յետին պաշտօնեայ

Մեծ պաշտօններ կերպէ.

Երբ աղքատ հաց չունենայ

Երազին ճաշ կը տեսնէ:

Փող ու արջառ տուն եւ փառք,

Հարուստներուն են բաժին.

Մերկ ու քաղցած թշուառ կեանք

Վիճակուած է աղքատին:

Խորթիկները շատ տեսակ,

Ուտելու չիբ ակորժակ.

Մերձակայ տունն է լցուած

Ի սովատանջ աղքատաց:

Ստացեր ես լաւ անուն,

Նայէ՛ որ միշտ լաւ մնայ.

Ստացեր ես ճոխութիւն,

Լաւ տնտեսէ զուր չերթայ:

Ճանապարհ տաժանելի,

Թէ՛ մահան մէջ պատահի.

Աղքատութիւն դըժուարին,

Երբ զործ արհեստ չըլինի:

ԱՂՕԹՔ ԵՒ ՊԱՀԵՅՈՂՈՒԹԻՒՆ:

« Եեղայ » զոչէ ի սրտէ,
 Ներումն խնդրէ, Աստուծմէ,
 Առանց զղջման աղօթք պահը
 Չեն ընդունեն ի մի վարձր:

Քան ակամայ աղօթես
 Լաւ է բնաւ չաղօթես.
 Գժղոհալով երբ զործես,
 Վնասն անշուշտ կանսնես:

Ի՛նչ որ խնդրեմք տրուի մեզ,
 Թէ չարաչար չքննդրենք.
 Շատ խնդրելն է աւելորդ
 Եթէ զԱստուած չսիրենք:

Կենաց ծանր վայրկեանին
 Աղօթք արւն սրտազին.
 Բժշկութիւն շատ վշտաց
 Միայն կրնայ տալ Աստուած:

Աստուծոյ զուժ շարժելու
 Պէտք չէ խօսքի բազմութիւն.
 Մեծաւորն համոզելու
 Պէտք է միշտ անկեղծութիւն:

Սուրբ աղօթից ժամանակ
 Հրեշտակ ունիս քեզ ընկեր.
 Յրուեալ մտացն անառակ
 Սատանայն է դարձած տէր:

Պահոց պատուէր չէ միայն
 Խորշիլ մտէ կերակրէ.
 Այլ անոր հետ միաբան
 Հեռանալ վատ դործերէ:

Մարմինը պահեցողին
 Այլոց նման կմեռնի.
 Բայց կենդանի է հոգին
 Եւ մեծ վարձուց յոյս ունի:

Պահեցողին պահապան
 Հոգւոյ հրեշտակն աննման.
 Անժուժկալ մարդոյ մարմին
 Գերի է սատանային:

1982

Ուխտն ու պայման ճշմարիտ
 Պահէ հաստատ ի սրտիդ.
 Թէ դժբեցիր պայմանիդ
 Վ ընաս ըրիր համբաւիդ:

Զ.

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿԻՆ:

Թէ կին ունիս համակամ,
 Աշխարհիս մէջ հանգիստ ես.
 Եթէ որդիբդ զիտնական,
 Կեանքիդ նոր փայլ մի կուտան:

Կինը պարկեշտ որ եղաւ,
 Արժանի է լինել մայր.
 Կին որ լինի անպատկառ,
 Ամուսնոյն պատիժ եղաւ:

Կին կըսիրէ զարդարանք,
 Իրեն համար է մեծ փառք.
 Թէ չքաւոր աղքատ է,
 Յակամայից համբերէ:

Տան զարդարանք լաւ որդիք,
 Տան հիմունք են տանտիկինք.
 Կին թէ եղաւ անառակ,
 Տանը մէջն է մեծ կրակ:

Կանանց զարդ համեստութիւն,
 Արանց զարդ աշխատութիւն.
 Աղջկանց եւ տղայոց
 Աւաջին զարդ կրթութիւն:

Կին բաղմածին չէ ուրախ
 Ծննդաբեր զօրութեան.
 Անբերն կանէ ախ ու վախ.
 Մարդիկ չեղածին ցանկան:

Մարդ իւր կնոջ իշխանն է,
 Թէ զիտցաւ իշխել անոր.
 Մարդ իւր կնոջ ղերին է,
 Թէ իւր սանձը տայ անոր:

Կընոջ լացին ծիծաղին
 Բընաւ պէտք չէ հաւատալ.
 Անոնց վարպետ շարժմունքին
 Զըլլայ խաբուիս պարզաբար:

Դժոխք մարդոյ անզգամ կին,
Իսկ համեստն է պսակ զլիսին.
Լաւ է ծածուկ շատ ծեծ ուտել,
Քան չար կնոջ հետը ապրել:

Երանի բեզ թէ կլինդ է հեզ,
Որդիր թողունք հրնազանդ բեզ,
Թէ մշակուած ունիտ պարտէզ,
Առատ պտուղ կվայելես:

Է.

ԱՆՅԱՒԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՅԱՌՈՒԹԻՒՆ:

Երիտասարդ քաջ կտրիճ
Ունի առոյդ կազմուածք.
Բայց իբրեւ ցնց վատ ուտիճ
Կըմաշէ զայն անկարգ կեանք:

Ամօթխածին բան անես,
Կըզգուշանայ կրլուէ.
Անառակին խըրատ տաս,
Անկէ վատթարը կանէ:

Խելօքն ունի կարգ կանոն,
Անխեքին ամեն օր տօն.
Ամեն ազգ ունի կըրօն,
Լոկ անզգամն անկըօն:

Անօգուտ է խըրատ տալ
Յամառեալ անզգամին.
Ի՞նչ օգուտ է քարոզ տալ
Համր ու խուլ ժողովրդին:

Պատճառ կերպ կերպ փորձանայ
Մեր յանցանքն է շատ անգամ.
Բայց բան ու գործ եմք ըրած
Պատճառ բունել սատանան:

Անաստուածը բարրանջէ,
Կեանքէն աւել բան չկայ,
Երկիւղածը կըկանջէ
Թէ անշուշտ մէկ Աստուած կայ:

Հրնազանդ եւ անձնազոհ
Որդին հօրն է անձնուէր.
Անառակն ու չարախոհ
Քանդիչ է եւ տնաւեր:

Թէ հրաւիրեն հրաժարիս,
Թէ չկանչեն խոժոռիս.
Ուզածդ ինքնին չդիտես,
Հպարտութեամբ փրուած ես:

Անզղամայ ցանապարհ
Թէպէտ այստեղ յաջողի.
Բայց կըրճնէ վախ ու ահ,
Երբ մահուան ժամ կըհասնի:

Մարդն բանիւ, էշն զանիւ
Խըրախուսուին իրենց զործին.
Յամառ մարդը երբէք բանիւ
Չհամոզուիր ճիշտ խօսողին:

Ը.

ԱՆԳԹՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳԹՈՒԹԻՒՆ:

Բազմախորտիկ կերակրոց
Հոտը աշխարհ բռնած է.
Քովի աղբատ դըրացի
Կասեն քաղցած մեռած է:

Խշտաններուն աղանջը
Ոտքերնուն վերայ կըլլայ.
Խնդրատու եղող անձը
Դէպ ի ոտքը կըսողայ:

Հարուստն մինչեւ ողորմի,
Աղքատի սիրտ կհատնի.
Մինչեւ խմորն պատրաստի,
Տապակին մէջ իւղ կայրի:

Մարութ խիզճ ունեցողին
Դէմքը չայլալեր բնաւ.
Վատասիրտ եւ չար անձին
Դուքը չըշարժեր բնաւ:

Վերջ արն Թշուառութեան
Քո խրատով եւ ջանքով.
Մեղմէ սիրտդ զառնութեան,
Որ հողիդ զեղուի զանձով:

Դուք ունեցիր աղքատաց,
Չեւք երկնցուր խղճալեաց.
Թէ ճշմարտ լաւ Հայ ես,
Պաշտպան եղիր հայրենեաց:

Մարդս երբոր անարդուի,
 Մտքով սրտով կտրամի.
 Շատ ծանր է ու դժուարին,
 Երբ կանարգէ սիրելին:

Անասուններ լեռնաբնակ
 Իրենց ծաղուց ունին խնամք.
 Անգուժ մայրեր իրենց մանկանց
 Կըխընայեն կաթն ի ստեանց:

Թէ չես զթար կարօտելոց
 Կընմանիս անգուժ գայլոց.
 Թէ չըլես դու թշուառին,
 Ո՛չ որ լսէ եւ քո ժայնին:

Բարբ պատառօղ անգուժ գայլի
 Զուգեր լսել ծայն անմեղի.
 Զարագործաց է սովորոյթ
 Արդար մարդոյ չանել ինչ գուժ:

Թ.

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳՈՐԾՈՒՆԵՌՈՒ-
 ԹԻՒՆ:

Անասուններ թռչուններ
 Կըշրջին լեռ ու սարեր.
 Ծոյլ եւ անգործ շատ մարդիկ
 Կչափեն լայն փողոցներ:

Սենեակդ շատ զարդարուն
 Կահ կարասիք լիք լիցուն.
 Հողիդ թափուր եւ հեռի
 Լաւ զործերէն սխրալի:

Մարդ իմաստուն գործունեայ
 Ճարէ իւր հացն առօրեայ.
 Մարդ որ յիմար եւ ապուշ
 Կաշօտ հացի կանուխ ուշ:

Թէ անխոնջ է ի վաստակ,
 Կուտան անոր գովասանք,
 Թէ ծոյլ է որ ի վաստակ,
 Արժան է տալ անարդանք:

Ձուկը կորսայ որսորդը,

Թռչունն կորսայ հաւորսը.

Զմարդն կորսան փաստաբանը,

Փող կողոպուտ քահանայք:

Մարդկանց մէջ աչքաբացը

Կըծարէ իւր տան հացը.

Մարդ կըգործէ խելքովը,

Իսկ կենդանին ուժովը:

Արհեստ սորվիլ չես ուզեր,

Փող վաստըկիլ կըցանկաս.

Զխոյն անդործ եւ անբեռ

Գարի եւ խոտ ինչո՞ւ տաս:

Շատ ապրողը շատ բան գիտէ,

Շատ սերտողը բերան գիտէ.

Բայց ինչ օգուտ շատ գիտնալէն,

Թէ խօսելոյ կերպը չիյտէ:

Երբ որ գործ մի սկսեցիր

Կատարիլու փոյթ ունեցիր.

Աշխոյժ եւ ժիր թէ աչքաբաց

Ուր որ երթայ կըզանայ հաց:

Դատարկ անդործ եթէ մնաս,

Վերջը խիտ շատ կըմտմտաս.

Ժամանակին հոգն պիտոյր

Եւ մթերէ ուտելիք դոյր:

Ժ.

ԱՆԻՐԱՒ ԿԱՄ ԱՐԴԱՐ ՎԱՍՏԱԿ:

Կապիկ կերաւ մածունը,

Արջուկին դունչը քսեց,

Կազառուի յանցաւորը,

Իսկ արդարը կուտէ ծեծ:

Լաւ է մինակ աշխատիլ

Եւ սակաւ ինչ վաստակիլ,

Քան թէ խարդախ մարդոյ հետ

Մեծ գումարներ դանձ շահիլ:

Թէ սերմանես հող պարարտ,

Արդեօք կառնուս յորդառատ.

Քարի վերայ սերմանած

Կըջորանայ անկասկած:

Ուղիղ զործէ՛ ամեն բան,
 Խարդախութիւն մի՛ աներ.
 Անասունք թէեւ անբան,
 Բայց ուղղասիրտ տիրասէր:

Աղախնոյ արածն յանցանք է,
 Տիկնոջ արած փորձանք է.
 Տիկինը կարդարանայ,
 Խեղճ աղախնոյն պատիժ կայ:

Արդարասէր է այն մարդ,
 Որ չունենար սուտ վաստակ.
 Անիծած է եւ այն արտ,
 Որ կըրերէ փուշ տատասկ:

Անիրաւ ճանապարհով
 Ձեռք ձգուած շահ կամ վաստակ
 Մարմինն կանէ ապահով,
 Հոգին թողած անճարակ:

Այլոց գանձ ու վաստակին
 Դու երբէք աչք մի՛ տնկեր.
 Քո մի վաստակն ուրիշին
 Հարիւրին հետ մի՛ փոխեր:

Ձմուան մէջ եւ ամառ կուզես,
 Ուղտին ներքեւ սաղ որոնես.
 Թէ վաստակիդ հաշիւ չունիս,
 Գիտցիր վնասն հետդ ունիս:

Ղաստակածդ լուս պահպանէ,
 Մի օր կըլլայ քեզի պէտք դայ.
 Քո ապագայդ անպահովէ,
 Ամռան վերջը ձմեռ կուզայ:

ԺԱ.

ԱՆԻՆԵԼՔՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՅԻՄԱՐՈՒԹԻՒՆ:

Իմաստնոց սիրտըն ի սուգ,
 Անմտին դէմքն է ծիծաղ.
 Թէ աշխարհս ծածկէ բուր,
 Ինքն զուարթ եւ ուրախ:

Ահաւոր եւ զոյգ ճամբայ,
 Մինը լոյս եւ մյն խաւար.
 Խելօքն զնայ լոյս ճամբայ,
 Յիմարը դէպ ի խաւար:

Երբ մարդ խենդի հետ ապրի,
 Նորա բնոյթ կըսորվի.
 Ով որ ունի խել ընկեր,
 Ինքն ալ յիմար կանուանի:

Շատ կան խօսող բերաններ,
 Զըկան խորհող զըլուխներ,
 Յիմարներ շատ կխօսին,
 Սակաւախօս խելօքներ:

Խելօք խոհեմ կան մարդիկ,
 Ծուռ եղածը կըշտկեն.
 Յիմար ապուշ շատ անծինք
 Շտըկուածները կաւրեն:

Հասակն երկայն խելքը կարճ
 Կըլայ յիմարն ինքնահաճ.
 Մարդիկ նման չեն միմեանց,
 Ուման երկայն ուման կարճ:

Բազար դացիր խելք ցրուած,
 Տունը բերիք միս հոտած.
 Այնչափ զբաղմունք ունիս,
 Որ հոտն անգամ չես առած:

Ցաւը շատ ու վայը շատ,
 Ողբ ու կական լացը շատ.
 Հարցնր ցաւին պատճառը,
 Ինքն ալ չյտէ յիմարը:

Հասկացողին մի խօսք բաւ,
 Զիմացողին ճառն անբաւ.
 Անօգուտ է եւ վընաս,
 Անոնց հետ զործ չունենաս:

Ճամանակաւ ասած են.
 Եօթանասուն կերպ խել կայ.
 Այժման խելեր անթիւ են,
 Իսկ խելօք մարդ շատ քիչ կայ:

ԺԲ.

ԱՆԿԵՂԾՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿԵՂԾԱՌՈՐՈՒ- ԹԻՒՆ:

Քան զշողորորթ կեղծաւոր
 Զկայ մարդ մի նենգաւոր.
 Նորա լեզուն մահաճոյն,
 Սիրտն ու միտքը օձի բոյն:

Կեղծ ու պատիր խօսքերով
Ընկերներըդ կըխարես.
Ուրիշի փառք զողնալով
Զուր քեզ մեծ որ կըկարծես:

Կեղծաւորին սիրտն է մուծ,
Զունենար նա խիղճ եւ զուծ.
Անկեղծ մտօք կեանք վարող
Վարձ կըստանայ փոյծ ընդ փոյծ:

Աղուէսն է չար կենդանի,
Հաւերուն խիստ թշնամի.
Աղուէսի պէս շատ մարդիկ
Մարդը կանեն խաղալիկ:

Դէմքէն ծեր է ալեւոր
Եւ սրտով շատ նենգաւոր.
Թէպէտ մաղերն ճերմկած,
Բայց վարքն անկիրթ, կիրքն անսանձ:

Ուղիղ խօսես կանարգեն,
Պաշտօնէ դուրս կըհանեն.
Մարդահաճոյ խօսողին
Յարգ կուտան ու կըպատուեն:

Մեծատանց մօտ հացկատակ
Զարտաբերեր խօսք շիտակ.
Զըլինիր հաճոյական,
Երբ մեղքն յիշէ մեծատան:

Ամեն մարդ քեզ կըյարդէ,
Կարծես քեզնից շատ դո՞ն է.
Երեսիդ ով կողմէ,
Զխարուխ կեղծաւոր է:

Շընորհալի արտաքուստ,
Զարուծեամբ լի ի ներքուստ.
Դրսէն անմեղ արեղայ,
Իսկ զործովը տտանայ:

Ճղնաւոր են չեն ուտեր միս,
Մոմ կըպահեն ամեն ամիս.
Բայց ծուն կեփեն մոմին վերայ,
Զոր չղիտեր եւ սատանայ:

ԱՆԿՐԹՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ:

Անկիրթ մարդը կրթելու

Աշխատութիւն շատ պէտք է.

Վարադ ու արջ որսալու

Քաջ ու անվախ սիրտ պէտք է:

Ուրիշի պակասութեան

Տապար եւ հարուած կուտան.

Իրենց չար սովորութեան

Ինչու իրաւունք կուտան:

Թէ որդիքդ են անխըրատ,

Փողըդ է քեզ անօգուտ.

Քանզի ոսկի եւ արծաթ

Չեն բռնիր տեղ քո որդւոյդ:

Փիլիսոփայք իմաստուն

Մարդ են նոքա մեզի պէս.

Բայց խելք ուսում կրթութիւն

Բարձր կանեն քան զմեզ:

Իմաստնոց տուն բարեկարգ,

Իսկ յիմարացն է անկարգ.

Թէ կադ կռիւ կայ մի տուն,

Անդ նուազ է բարութիւն:

Լաւ կըրթուած տանտիկին

Խընամէ իւր մանկտին.

Եթէ այդ կին անկիրթ են,

Որդիք նոցա կորած են:

Բարեկիրթ քաղաքացին

Գովեստ չտար իւր անձին.

Իսկ թերակիրթ մարդիկներ

Բնաւ ալոց չեն լաւներ:

Մարդոյ վերայ հեղնութիւն

Ով որ անել ախորժի,

Իւր կրթութեան թերութիւն

Դիւրաւ կանէ քաջ յայտնի:

Արեւն յերկինս երբ ծագի,

Ամպն ու մշուշ փարատի.

Երբ կրթութիւն տարածուի,

Տղիտութիւն հալածի:

Թէ անխնամ Թողուս արտ,

Փուշ եւ տատասկ զուրս կուղայ.

Անպատիւ եւ անկիրթ մարդ

Բերնին եկածն զուրս կուտայ:

Կարդալ չունիս զրել չկտես,

Դիմացդ շարեր ես զրբեր.

Թանաքաման զրիչ րարտէզ

Այլը չեն խարուիր քեզի պէս:

Ժ.Գ.

ԱՆՀԱՍՏԱՏԱՄՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՍՏԱՏԱ-
ՄՏՈՒԹԻՒՆ:

Այսօր փչէ զեփիւռիկ,

Վաղիւ կանէ փոթորիկ.

Երբեմն կանես զլսուդ թաղ,

Երբեմն տունես ոտից տակ:

Խոհեմի միտք հիմնական,

Անխոհեմին հիմն չունի.

Առաջնոյն կեանք պատուական,

Վերջինը լաւ օր չունի:

Մերթ յոյդ շատ եւ մերթ հատած

Խորհուրդներդ անչափ ցրուած,

Թէ անխորհուրդ դործ ես բռնած,

Մրրկայոյդ ծով ես զարծած:

Ծիծաղաշուրթ երեսաց

Բարկութիւնն խիտ լինի.

Հանդարտ զուարթ ծովափանց

Փոթորիկն մեծ լինի:

Ամեն անգամ կրփոխուիս,

Չունիս դործ մի հաստատուն.

Երբ յեղյեղուկ միտք ունիս,

Չունիս զիշերն հանգիստ քուն:

Փոխէ սրտիդ վատ բընութիւն,

Գեղ չբերէ անպատուութիւն.

Եթէ ունիս բընութիւն չար,

Գլխոյդ կըլցայ փորձանայ քար:

Ամեն բանի տարակուսիլ

Տկար մտաց է բնութիւն.

Վտանդաց դէմ յուսահատիլ

Նշանակէ ճիշտ վատութիւն:

Այսօր մի կերպ խօսք կուտայ,
 Վաղը խօսքէն կըզառնայ.
 Մէջը մտնող միջնորդը
 Ամօթ պատկառանք կզկայ:

Որչափ խելօր մարդ ըլլաս
 Ենթակայ ես սխալման,
 Շախամարդէն մեծ չըլլաս
 Զոր մօլորցող սատանան:

Սիրտը չար միտքը յոռի,
 Գոյն կըփոխէ ամեն տարի.
 Այնպիսի մարդոց հոգին
 Կամաց կամաց կայրուի:

ԺԵ-

ԱՆՀՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԾՈՒԼՈՒԹԻՒՆ.

Առակ մի կայ իմաստուն,
 Որ կըսաստէ ծոյլերուն.
 Ծոյլին բէշ բռնկեցաւ,
 Մարելու անհոգացաւ:

Իւր վիճակէն ծանծրացող
 Սրտին մէջը կզղայ դող,
 Խստասիրտ մարդ ի բնէ
 Ազատ չէ սրտացաւէ:

Անգործութիւն, ծուլութիւն
 Կըծնին թշուառութիւն.
 Թշուառութեան հետեւանք,
 Անօթութիւն, գողութիւն:

Խլին համրին հետ խօսող,
 Ընտելացած է նմա.
 Կուրին հետ ճամբայ դալող,
 Անշուշտ ճամբան կմնայ:

Ճամբորդ ես ճամբադ գնա,
 Մի տնտնար շուտ գնա.
 Ծոյլ էշը թէ չքալէ,
 Տէրը փայտով կըվարէ:

Անպէտին գործ մի յանձներ,
 Որ գործդ ետ չմնայ,
 Անհոգ տնտես մի պահեր,
 Որ փողդ չփճանայ:

Բաղձաս ունել ամեն բան,
 Փեսայ լինել հարուստ տան.
 Թէ ծոյլ ու անախտան ես,
 Աւանդ բաղձանքդ է ունայն:

Ծոյլ մշակ եւ ծոյլ ծառայ
 Աղքատ, կարօտ կմնայ.
 Աշխատող մարդ ջանասէր,
 Վաստակ ու փող կուեննայ:

Աշխատողին թեթեւնայ
 Ամեն տեսակ ծանրութիւն.
 Ծոյլ եղողին ծանրանայ
 Շատ թեթեւ գործառնութիւն:

Անհող ծոյլին թէ տաս խրատ,
 Նա զանազան պատճառ կուտայ.
 Փայտը լաւ է քան գլխաւ
 Որ ցրուած խելքն իւր տեղը դայ:

ԺԶ.

ԱՆՁ ՆԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆ.

Այնքան դողէն չվախնանք,
 Մեր անձին զգուշանամք.
 Վախնամք մեր վատ ախտերէն,
 Մեր բարի գործք չխեղենք:

Կամյա հանդիստ կեանք վարել,
 Այլոց արարք մի բններ.
 Կուզեն լաւ օր անցունել,
 Ամեն բանը մի լսեր:

Խոհեմազարդ մարդոց հետ,
 Լաւ է յաճախ տեսնուիլ.
 Անձանօթին տաս դաղտնիք,
 Կրնաս շուտով վնասուիլ:

Մեծամեծաց ոչ շատ մօտ
 Պէտք է լինիս, որ չայրիս.
 Ո՛չ ալ հեռի անխորհուրդ,
 Որ ցրտութեամբ չպաղիս:

Թէ խելօք ես ունեցիր

Զգուշութիւն խօսելէ.

Արի, եղբայր ետ կեցիր

Ընկերդ բամբասելէ:

Վերմակիդ չափ երկնցնոր,

Ոտներդ բաց չբռնան.

Վաստակիդ ծախքդ յարմարցնոր

Որդիքդ զուրկ չմնան:

Զգուշութիւն հարկ է անձին,

Զարհամարհել մարդն յետին.

Նորա որչափ Թուին անարդ,

Գուցէ օր մի հարկաւորին:

Անդդամին հետ զիտցիր

Վարուիլ կակուղ անխոռվ.

Եղած բանին մի ցաւիր,

Գալիրն արէ ասպնդով:

Ժամանակդ պարապ կանցնի

Փոյթ չես անիր տղայ ես.

Ետ դարձնեն անկարելի

Հազար ու մէկ աշխատես:

Բնաւ մի տար պատասխան

Որ քեզ կուղղէ անարդ բան.

Լռութիւնն է պատասխան,

Երբ անդդամը կխօսան:

ԺԷ.

ԱՆՅԻՇԱԶԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆԵՆԳՈՒԹԻՒՆ:

Թէ անիրաւ մի զրկանք

Քո կեանքի մէջ կրեցիր.

Գէն պահելու չկայ հարկ.

Աստուած է վրէժխնդիր:

Սէր անել իւր Թշնամեաց,

Բարիք գործել ատելեաց.

Աղօթել անոնց համար,

Պատուէր է նոր օրինաց:

Մարուր ու անկեղծ սիրտը,

Ամեն բանէ Թանկ կարծէ.

Զար ու նենդաւոր մարդը,

Ծուռը մեկնել կախորժէ:

Ներողամիտ թէ լինիս,

Վեհանճնութիւն կռնենաս.

Թէ ներում ու դուք չունիս,

Փառաց մէջ նսեմանաս:

Խռնկըդ մոմըդ քեզ լինի,

Թէ ունիս խէթ ի սրտի.

Վատ մարդոյ հացն է լիզի,

Թէ լաւ սրտէ քրդիսի:

Չարն չարաւ կործանի

Վրէժխնդիր մի լինիր

Անյիշատի մարդն ունի

Բարեւոյ զգացումն լիակիր:

Ննդաւորին սիրտը բնց,

Տես թէ ինչեր կան բռնուած.

Կըստբաւփիս կըստսկաս

Եւ ապրելուն վայ կուտաս:

Եթէ ամեն չարութեան

Պէտք լինէր տալ հատուցում.

Դիպցիր բանտըն ու կախան

Վերջ կուտային մարդկութեան:

Յանցաւորին ներելու

Պէտք է անել ընտրութիւն.

Բարի մարդ վարձատրելու

Ունենալ վեհանճնութիւն:

Մարդ ես պատկեր արարչին,

Ճշմարտութեան հետ զնն.

Որ նմանի չար օձին,

Իւր նենդութեան կոհ կերթայ:

Խտրողախամիտ մարդոյ սիրտ

Շուտ իմանալն է դժուար.

Մի լինէր դու շատ անմիտ

Որ իւր վնասն չիմանար:

ԺԸ.

ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ:

Այսօր կերպար դոհացիր

Եթէ քրտանցդ է պտուղ.

Նոյն վնաստակը եւ վաղիւ

Գեղ չթողուր անպտուղ:

Քանի փոքր ես հնազանդէ
Տարօք մեծի խօսքերուն.
Քանի ողջ ես աշխատէ,
Կարօտ չըլլաս մեծերուն:

Թէ բաղցած ես կէր աղ հաց,
Մերկ ես յոյսդ դիր յԱստուած.
Երբ դործելու եկաւ կարդ,
Կրկին արան աշխատանք:

Աշխարհս խիստ մարդաշատ,
Զիր ոք անդործ անաշխատ.
Միջատք անդամ կեր ձմրան
Կըհողան դեռ յամառան:

Աշխատուծիւն եւ շատ ջանք
Մարդոյս կուտայ առողջ կեանք.
Դանդաղի կեանք կարճատեւ
Թափի նման չոր տերեւ:

Բոլոր կենաց ըս օրեր
Մի գուր վատներ խիստ թանկ է.
Զի ժամերու մեր չեմք տէր,
Այլ պարգեւիչն Աստուած է:

Պարտք աղջկան միշտ լինել ժիր,
Որ ձեռք ձգէ փեսայ ընտիր.
Տանը դործէն փախչող աղջիկ
Շատ կհամրէ ամիս տարիկ:

Վտանգ կենաց է մարդոյ
Թէ ժամ սիրէ պարապոյ.
Զի թուլութիւն մարմնոյ ցեց,
Մեզ շատ չարիք տան պէսպէս:

Վերջէն դղջալն անօղուտ,
Ոչ որ չաներ քեզի դուծ.
Երբ հասակդ կներէ,
Աշխատուծիւն քեզ պէտք է:

ԺԹ.

ԱՇԽԱՐՀ ԵՒ ԿԵԱՆՔ:

Կեանքը ծանր բեռ մի է
Կարօտ աղքատաց համար.
Կեանքը շատ սիրելի է,
Հարուստ մեծատանց համար:

Վայրի շուշանն ի դաշտի
Ինքնին կաճի կծաղկի.
Այնպէս անկիրթ մարդոյ բաղդ
Շատ անդամ կըլաջողի:

Աշխարհի ցաւ եւ զոտանդ
Պակաս չեն, շատ են փորձանք.
Աշխարհի դանձ եւ ոսկիր
Չեն աներ զմարդն երջանիկ:

Ծանփր ըզրեղ թէ ինչ ես,
Չէ որ ունայն մոխիր ես
Աշխարհ ունայն, մարդ ունայն,
Չէ որ վերջդ է դերձումս:

Մարդոյս կեանքը իւր համար
Թանկադին է քան զոհար.
Մարդոյս պէտք է հանդերձ հաց
Թէ քիչ թէ շատ ստացուած:

Բան չեւ զղար այս կեանքէն
Որչափ երկար շատ տարիս.
Չես ազատ աղետներէն
Որչափ ալ հարուստ լինիս:

Յեղակարծ փոթորիկներ
Արեւըն աչքէ կըծածկեն.
Եւ մեր կրից սեւ ամպեր
Հողոյ աչքը կուրցընեն:

Բանտարկեալը երբ լսէ
Թէ ազատ է ալ բանտէն.
Սիրտը լոյս կըթափանցէ
Յոյս կունենայ իւր կեանքէն:

Մարդկային թշուառութեանց
Առաջն առնուլ դժուար է.
Աշխարհս է տուն փորձանաց
Աղատուիլ անհնար է:

Մարդոյս աճյալտ իւր կատարած,
Անյալտ եւ թիւ աւուրց կենաց.
Երիտասարդը եւ ալեւորը
Յար եւ նման են անցաւորը:

Ի.

ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԶՂՋՈՒՄՆ.

որք ծնողք են դուռակաց,

Աչքերինն թող չորս բանան.

Փորձանք եկաւ թէ յանկարծ

Անագան զուր կախտսան:

Մարդիկ կերթան եւ կուզան,

Աշխարհս կայ յաւիտեան.

Յաւիտենին վերջ ալ կայ

Մեծ ընդհանուր դատաստան:

Մեղք կգործէ ամեն օր,

«Մեղայ» կասէ թիւրաւոր.

Ի՞նչ օգուտ սուտ մեղայէն,

Որ չազատուիր մեղքերէն:

Ապաշխարանք ընդ երկար,

Ոչ մի օգուտ յանցանդին.

Եթէ չունի միտք արդար

Կեանք վարել ապագային:

Մի յանդանրիդ ծածկեր բող,

Որ ազատիս ի պատժոց.

Պատճառ դիմաց աչաց ցօղ

Շիջուցանեն ցասման բոց:

Առանց մեղաց մարդ չըկայ,

Ոչ մարդարէ, առաքեալ.

Անդեղջին լոկ յոյս չըկայ

Երկրին արժանանալ:

Այսպէս, մանուկ, դու մատաղ,

Շատ մի յուսար հուսակող

Մահուան կեղծ է մեղեդայ:

Հնձկու սաք յոյժ:

Երանի քեզ, ո՞ր մանուկ,

Թէ գիտացիր դու այժմէն

Զղջման թափել արտասուք

Եւ չյաղթուիլ մեղքերէն:

Անդեղջի վերջ տրամուծին,

Զղջացելոց բերկրութիւն.

Թէ մարդ զղջում չունենայ,

Հարկաւ պատիժ կըստանայ:

Աստուած յերկնից կըղիտէ
 Մարդոյս սրտին խորերը.
 Մարդ ի մօտոյ կըղնէ
 Մարդոյն զէմքն ու քայլերը:

ԻԱ.

ԱՊԵՐԱԽՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԵՐԱԽՏԱԳԻՏՈՒ-
 ԹԻՒՆ:

Երանի է այն մարդոյն,
 Որ երախտեաց զիտէ զին.
 Որչափ ընեա լաւութիւն,
 Զերեւար ապերախտին:

Ըրէ՛ դու միշտ երախտիր
 Երախտիրդ ճանչցողին.
 Մի տար խրատ ապախտին,
 Զինչ մարդարիտ տաս խոզին:

Նեղութեան մէջ ամեն մարդ
 Երեւի երախտապարտ.
 Բայց սառած օձ որ տաքնայ,
 Իւր խայթոցը ցոյց կուտայ:

Ապերախտէն մի յուսար
 Գո երախտեաց փոխարէն.
 Զար մարդը բարի չըլլար
 Թէեւ լինի լաւ տոհմէն:

Պարտաւորի մարդ հսկել
 Հոգւոյ գործոցը վերայ.
 Մարդոյս պարտքն է միշտ ճնշել
 Իւր չար կրքերն անխնայ:

Պարտքը մտածմունք կըբերէ
 Եւ տնանկին մահ կազդէ.
 Բայց պարտապանը շատ անդամ
 Հասանին հարստութեան:

Թաղաւորաց ի վերայ,
 Ծանր ծանր պարտքեր կան.
 Հպատակաց ալ վերայ,
 Ականջ տալոյ հարկեր կան:

Մարդաց պարտքեր են կրկին,
 Զոր կատարել կըպարտին.
 Առ Աստուած եւ առ ընկեր
 Հատուցանել անկեղծ սէր:

Մարդ մտածէ զապաղայն,
Բայց իւր վերայ մի պարտք կայ.
Աւելի քան զապաղայն
Պէտք է հողին իւր հողայ:

Հօր խնամքն մոռանալ,
Մօր երախտիքն ուրանալ.
Քակել է ցանկ հայրենի,
Պատիժն անշուշտ է օր մի:

ԻԲ.

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄՈՂՈՒԹԻՒՆ:

Շատ անգամ առաքինին
Խրճիթի մէջ կը դառնէս.
Պալատներում ահաղին
Պէտք է երկար որոնես:

Աստուած կօրհնէ առաքինին
Անդորր հանդիստ կեանք կուտայ.
Աստուած կօրհնէ խր սիրելին
Ի հանդերձեալն փառք կուտայ:

Առաքինին զանձ անդին,
Նորա դորձեւն ու հողին
Ամեն մարդ թէ ունենայ
Աշխարհ գրական կը գառնայ:

Վեհանձնական դորձ կուղես
Ներել զիտցիր թշնամոյն.
Առաքինի եմ կանես,
Բարիք բրէ ամենուն:

Թշուաւները սփռփել,
Անոնց ասրոստ հայժայթել.
Առաքինոյն մեծ վարձ է,
Ի ցոյց մարդկան թէ չընէ:

Մոլութեանց դէմ մարառէ,
Արթուն կեցիւր որ յաղթես.
Բարի անուշ պահպանէ,
Զի բեղ աւատ չը ընես:

Ղաւ խրատուց հունտերը
Սրտին մէջը խոր ցանէ.
Մոլութեան վատ սերմերը
Սրտէդ խլէ ու այրէ:

Ով իւր հողին կըսիրէ
 Պէտք է անմեղ միշտ մնայ.
 Ով իւր զաւակ կսիրէ,
 Թող ամեն օր խըրատ տայ:

Ատելութիւն ի կորուստ
 Մըղէ զմեզ անդադար.
 Իսկ հեղութիւն ի վերուստ
 Բերէ շնորհք փրկարար:

Քեզ կըբերես անարգանք,
 Երբ ունենաս մօլի կեանք.
 Քեզ կըբերես պատիւ փառք,
 Եթէ ունիս խոհեմ վարք:

ԻԳ.

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՌՈՒԹԻՒՆ:

Թէ բժիշկը ճարտար է,
 Հիւանդ զանէ իւր դարման.
 Թէ հիւանդը յամառ է,
 Կերթայ շուտով զերեզման:

Տար պահէք քո ոտքերը,
 Թող բաց լինի զուխըդ.
 Բարեկամք զխոյ հային,
 Իսկ թշնամին ոտքերուն:

Ամեն բժիշկ բժիշկ չէ,
 Ճարտար բժիշկ շատ քիչ է.
 Թէ որ զտար ճարտարը,
 Գտար ցաւիդ դարմանը:

Հիւանդ ես կանչէ բժիշկ,
 Նորա պատուէր կատարէ,
 Թէ հիւանդիս նորա կարծիր,
 Գերեզմանդ պատրաստ է:

Զափը դիտնալ իւր ծախուց
 Անհնար է շռայլին.
 Գիւղ դարման դտնալ ցաւոց,
 Յատկացեալ է բժշկին:

Հիւանդին բարեկենդան
 Բժիշկները թող չեն տար.
 Թէ անէ բարեկենդան,
 Զատկին հասնել չըկրնար:

Թէ խելօր ես իմացիր,
 Փորձանքներուն զիմացիր.
 Անդուսկ կրբոտ հիւանդը,
 Շուտ կըմեռնի շատ չապրիր:

Ամպէն վերջը փոթորիկի
 Ապա արեւ դայ չեքմիկ.
 Շատ անգամ հիւանդն անյոյս
 Ձեռք կըծպէ կեանքի լոյս:

Պէտք է վերքը լաւ զննել,
 Ապա դարման դեղ ընել.
 Պէտք է գործը լաւ քննել,
 Եւ յետոյ մարդ մեղադրել:

Բժիշկն ունի հիւանդներ,
 Որոց յարմար տայ ղեղեր.
 Քահանային հիւանդներ
 Համարուին մաղաւորներ:

ԻԴ.

ԱՏԵԼՈՒԹՒԻՆ ԵՒ ՍԷՐ:

Սիրոյ հուրը չըմարիր,
 Որչափ հեռու դու փախչիս.
 Զերմ է երբէք չըստուիր,
 Որչափ եւ շատ աշխատիս:

Ինչ որ սէրը կսկսի,
 Աստուած եւ զայն կատարէ.
 Առանց սիրոյ մեռնարկը
 Չար սատանայն կըբռնդէ:

Սրտի մօտը զիրար սիրել,
 Մեղի համար է պատուէր.
 Երբ մարդիկ զիրար կտանեն,
 Սատանայի են ընկեր:

Մեր ազգին մէջ չկայ յարդ
 Մեծաւորի իշխանի.
 Պաշտօն թողու կամ մեռնի,
 Յայնժամ զովն եւ տան յարդ:

Սիրած մարդը կյարդէ,
Կանէ իրեն զվայն թաղ.
Զըսիրածը կանարդէ,
Կառնու շուտ մի ոտից տակ.

Ըստոր մարդիկ մի ատեր
Եւ մի վնիր տնաւեր.
Վարուէ մարդկանց հետ սիրով,
Որ լիանաս նոր փառքով:

Ամուսկցաց կաղ կռիւ
Տունը հիմանց կըքանդէ.
Սէր միութիւն բարբ ազնիւ
Սատանային կըյաղթէ:

Գերադանց քան զամեն բան
Արդիւնը սիրոյ միութեան.
Քրիստոսական կրօնին
Այս է պահանջն եւ խղճին:

Պարանը թել թել զատուս,
Իւր զօրութիւն փըծանայ,
Ազգային սէր թէ քանդես,
Թշնամեացը որս կերթայ:

Թռչունները կըթռչին
Բարձր սարից ամպոց մէջ.
Հայրեր մայրեր կըտրտմնն,
Երբ սէր չկայ որդւոց մէջ:

ԻԵ.

ԱՐԲԵՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ:

Շատ արեցօղն է մայի,
Յաճախ զետին զորի.
Այնպիսին վատ եւ յոռի,
Հողուով մարմնով կըկորի:

Նախ մի գնար գինեւոռն
Որ չգրաւէ համ գինեոյն.
Թէ վերցուցիր ըզբաժակ
Արդէն եղար խայտառակ:

Արեւցողաց չիւր տեղի
Ո՛չ յերկինս ոչ յերկրի.
Գինեմով մարդ կարօտի
Իւր առօրեայ ապրուստի:

Սիրած մարդը կյարդէ,
Կանէ իրեն զլխոյն թաղ.
Ջըսիրածը կանարդէ,
Կառնու շուտ մի ոտից տակ.

Ըստոր մարդիկ մի ատեր
Եւ մի լինիր տնաւեր.
Վարուէ մարդկանց հետ սիրով,
Որ լիանաս նոր փառքով:

Ամուսկցաց կադ կռիւ
Տունը հիմանց կըքանդէ.
Սէր միուծիւն բարբ ազնիւ
Սատանային կըյաղթէ:

Գերադանց քան զամեն բան
Արդիւնք սիրոյ միումեան.
Բրիտոտասկան կրօնին
Այս է պահանջն եւ խղճին:

Պարանը թել թել դատուս,
Իւր զօրութիւն փըծանայ,
Աղղային սէր թէ քանդես,
Թշնամեացը որս կերթայ:

Թռչունները կըթռչին
Բարձր սարից ամպոց մէջ.
Հայրեր մայրեր կըտրումեն,
Երբ սէր չկայ որդւոց մէջ:

ԻԵ.

ԱՐԲԵՅՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ:

Շատ արեցօղն է մօլի,
Յաճախ գետին դուրի.
Այնպիսին վատ եւ յոռի,
Հոգւով մարմնով կըկորի:

Նախ մի զնար զինետուն
Որ չզրաւէ համ զինւոյն.
Թէ վերցուցիր ըզրաժակ
Արդէն եղար խայտառակ:

Արեցողաց չիր տեղի
Ո՛չ յերկինս ոչ յերկրի.
Գինեմով մարդ կարօտի
Իւր առօրեայ ապրուստի:

«Գող սիրտը դող» իրաւ է
Ամեն մարդէ կը վախճայ,
Հեռուէն ինչ ծայրն առնէ,
Ոստիկան է կասէ նա:

Գինւոյն թաս մի շռայլեր,
Կընօջ խօսք միշտ մի լսեր,
Երկու թասը շատ է քիզ,
Փորձեալն կրկին մի փորձեր:

Գինին տանի մարդոյս խելք,
Սաստիկ խմողն դառնայ խենդ,
Շատ արբեցող մոլիլն
Կուգայ վըրան ջերմ եւ տենդ:

Գանգատալիր թոյլ բերան
Կըղանգատի յարածամ,
Կատուին որչափ ալ միս տաս,
Կըհետեւի գողութեան:

Գինեմոլ մարդ ուր զինի,
Այնտեղ յաւէտ կը կանգնի,
Որկրամոլին ուր տեղ հաց,
Այնտեղ պատրաստ է կեցած:

Գողն երկնչի իւր շուքէն
Եւ կը վախճայ ի լոյսէն,
Ըստ որում միտքը կուգայ
Ոստիկանըն անխնայ:

Գողերուն վարձն է կախաղան,
Բանտ կամ տանջանք է պատժական,
Հանդիստ չունին աշխարհի մէջ,
Նոցա ընկերն է սատանան:

ԻԶ.

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՆԻՐԱՒՈՒԹԻՒՆ:

Արդար մարդկանց չիք պատիժ,
Չար մարդիկ են խայթող իժ-
Չկայ օրէնք արդարոց,
Այս աւանդ է սուրբ դրոց:

Մեր թշնամեաց աչքերը
Մեր վրայ չորս բացուած են,
Արդարութեան տեղերը
Խեղճ աղքատին գոցուած են:

Արդարութեան կշիռը
Նախ ան ձեռքը եւ ուղղէ.
Երբ կըհակի մի կողմը,
Շուտ մի վճռեր համբերէ:

Արդարք եւ հեղք ժառանգեն
Ձերկրի առատ բարութիւն.
Թող անիրաւք սպասեն
Ըմպել պատժոց դառնութիւն:

Որո՞ւմ ցորեան խառնարոյս,
Ցորեան համբար, որո՞ւմ դուրս.
Այսպէս է ճիշտ ընտրութիւն
Մարդոց յաւուրն յետնում:

Ամեն սխալ կուղղուի
Հարտար խելքով հանճարով.
Արդարութիւնն կըզանուի
Բարի արդեամբ եւ գործով:

Արդարամիտ այր դիտէ
Զըվնասել ոչ մէկին.
Ամեն գործը շուտ կուղղէ,
Կըվճարէ զրկեալին:

Վիզըդ կախած ոսկի մանեակ
Դատաւոր ես կարգուած.
Մի խոտորիք յաջ եւ ահեակ,
Արդարութեան պատկառ կանց:

Արդարները կրգրկին
Այս աշխարհի փառքերէն.
Վերջը անշուշտ կընդունին
Պսակ փառաց լուսեղէն:

Արդարութեան ճշմարտութեան
Ոյժ զօրութիւն չըկորիք.
Որչափ ծածկէ ամպը զարեւ,
Մի օր ծագի լուսալիր:

ԻԷ.

ԱՐԻՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՏՈՒԹԻՒՆ:

Սրտով արին հոգևով քաջ
Փորձանք որ զայ կասէ խաչ.
Վաաըն խնդրէ անմին դիւր,
Ամեն գործն է ծուռ եւ թիւր:

Արի մարդոց հետ ընկեր

Լեր հետդ տար մի վախեր.

Վատաստին շատ երկիւղ

Զոռուր միտք կամաց տէր:

Արի լինի այն հողին,

Որ չունի խեթ ի սրտին.

Թէ գործոց մէջ անարի,

Շուտ վնասուց կեննարկի:

Արի ուժիւն ունեցիր

Պատերազմի մեծ դաշտում.

Եթէ զԱստուած սիրեցիր,

Ոչ որ քեզի չէ յաղթում:

Քաջին դիպաւ մի առիւծ,

Հազիւ զգաց մի զարհուր.

Վատին ըզզաց մի մտղակ,

Բռնեց զնա մեծ սարսուռ:

Կինը այրի ինքը թոյլ,

Որդին հօր պէս լինի ծոյլ.

Հօր օրինակն ազդոյ է,

Ծոյլ հօր խօսքին որդիք խուլ:

Վատ անարին է երկչոտ,

Բայց րարկացօղ եւ պոռոտ.

Զինքը անվախ ցոյց կուտայ,

Իսկ սրտին մէջ երկիւղ կայ:

Ծովուն սաստիկ ալիքներ

Երբոր տեսնես մի վախնար.

Աշխարհային փորձանքներ

Երբ պատահին մի թուլնար:

Արի և քաջ թէ եղար

Պատերազմէն չես վախնար.

Կտրիճ հասակ սիրտը վատ,

Ստուերը քեզ վախ է շատ:

Թէ վատասիրտ թէ արի

Մարդկանց մէջ միշտ զտանի.

Արին արժան մեծ փառաց,

Վատերուն բաւ լոկ ջուր հաց:

ԻՐ.

ԱՐՀԵՍՏ ԵՒ ՈՒՍՈՒՄԵ:

Ուսումնական դրողէտ

Քահանայ կամ վարժապետ.

Ազգին օգուտ տալ կրնան

Անշահասէր թէ ըլլան:

Ինքն հասակաւ պատանի

Տեղեակ բազում արհեստի.

Բայց ինչ բանի օգուտ է,

Թէ գործածել չըզիտէ:

Ուսումն է զերթ բանալի

Բանայ մտաց մուծ դռներ,

Թէ ի բարին գործածուի

Հեռացընէ փորձանքներ:

Ուսումնական ես դիտցիր,

Որ թշնամիդ շատ է շատ.

Ինչպէս ծառերն պողպիւր

Թրթուրներից չեն ազատ:

Մեր ազգին հարկաւոր է

Թէ ուսում թէ դիտութիւն.

Ազգն յայնժամ երջանիկ է,

Երբ կունենայ կրթութիւն:

Երբ տան հիմը հաստատ է,

Զունի երկիւղ կործանման.

Երբ որդիդ ուսում կատէ,

Մի խնայեր դաւադան:

Ուսումն խրատ տղիտաց

Կենսատու է քան զհաց.

Միայն հացիւ մարդ չապրիր,

Ուսումն է հաց լիալիր:

Թէ մանուկ, թէ պատանի

Ուսմամբ լինի պիտանի.

Թէ որ ուսում խելք չունի,

Անպէտ է ուր որ լինի:

Լեզուազէտ մարդ ուսումնական

Պատուաւոր է ի մէջ մարդկան.

Անուսում մարդ աստանդական

Լեզուովն քաջ մտօր անբան:

Արհեստն է դործ տաղտկալի,
 Ասուժն դժուար, բայց պիտանի.
 Երբ փափաքով հետեւեցար
 Ամեն բանի տեղեակ եղար:

ԻԹ.

ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՉԱՐԱԳՈՐԾՈՒ-
 ԹԻՒՆ:

Այնտարի տեղ սպանդանոց,
 Մարդոյս վերջն է գերեզման.
 Հետեւող լեր լաւ գործոց,
 Չարիք քեզնից հեռանան:

Անդգամի սրտի մէջ
 Երկիւղն բնաւ դործ չունի.
 Բարի մարդոյ գործոց մէջ
 Չարութիւնը տեղ չունի:

Թող մեր հաւը ժու չածէ,
 Թշնամւոյն արլորն ածէ.
 Այլոց բարին կամեցիր,
 Մի օր քո հաւն ալ կ'ածէ:

Երկրի վրայ պարտէզներ,
 Մէջը լիք լաւ ծաղիկներ.
 Բայց թէ չունիս բարի գործ
 Նոքա գլխոյդ են ի կոծ:

Չարաց գործոց փոխարէն
 Դու արւն միշտ բարութիւն.
 Թող չարասէր ընկերը
 Ըզգայ մեղաց ծանրութիւն:

Արարածոց մէջ բարձր է
 Մարդ իւր հոգւով եւ մտօր.
 Մարդ երբ չարիք կըդործէ,
 Անհանգիստ է իւր մտօր:

Արդար մարդը զգոյշ կայ
 Անեւ մարդոյ չարութիւն.
 Անդգամը տրտում կայ,
 Երբ կըտեսնէ բարութիւն:

Պէտք է վարել չարն ի բաց,
 Որոց վերջն է սուղ ու լաց.
 Կարկըտի բիրրն է աւեր,
 Չարսպործն է տնաւեր:

Թէ տգէտ եւ թէ գիտուն,
Բարեգործ պէտք է լինին.
Որ մարդկային բնութիւն
Անբռններէն տարբերին:

Որ սուր ունի ի ձեռին,
Գործ դնել պէտք է գիտնայ.
Որ խելք ունի ի գլխին,
Պէտք է չարէն հեռանայ:

Լ.

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԹՇՆԱՄՈՒԹԻՒՆ:

Լաւ է հեռի բարեկամ
Քան մօտոյ եղած չարակամ.
Լաւ է առողջ աղքատ մարդ,
Քան հարուստն ու միշտ հիւանդ:

Չարակամը բարեկամ
Ո՛չ մի ատեն չունենար.
Չար խօսող չար կամեցող
Լաւ օր երբէք չլսեսնար:

Բարեկամն ու թշնամին
Չանազանել չէ դիւրին.
Սուս կեղծաւոր բարեկամ
Քեզ է երբէք համակամ:

Թէ թշնամին տայ հարուած
Չմոռացուիր յաւիտեան.
Բարեկամի մեղմ հարուած
Շուտ կըզանէ դեղ դարման:

Տան երէցին «օրհնես տէր»
Ասելու փոթ չեն աներ.
Նոր բարեկամ որ եղաւ,
Հինը պէտք չէ բամբասել:

Թէ թշնամիդ տնէն է,
Ազատ չես դու յերկիւղէ.
Ձի ընտանեաց վրդովումն
Շուտ կրերէ կործանումն:

Դռնէն շիտակ ներս մտնող
Տընէն է եւ ընտանի.
Դրան ճամբան չըդիտցող
Կամ զող է կամ թշնամի:

Փոխ տո՛ւր ստակ բարեկամիդ
 Որ քեզ լինի հաւատարիմ.
 Մի տար ստակ այն ծանօթիդ,
 Որ շուայլ է եւ վարկ չունի:

Թէ կուզես որ ամչնայ
 Քո թշնամին անխնայ.
 Արածներուն մի նայիր
 Ներէ, սրտէն հուր կիջնայ:

Մարդ թշնամին պատժելու
 Շատ միջոցի պէտք ունի.
 Բայց թշնամեաց ներելու
 Առարկին սիրտ ունի:

ԼԵ.

ԲԱՐԵՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵՐԱՐՈՒԹԻՒՆ:

Բարեխորտ մարդն սրտիւ
 Խր դրացւոյն պատիւ տայ.
 Թէ անմտաց տաս իւրրատ,
 Դառնաս նոցա ի կատակ:

Թո՛ղ զովէ, քեզ քո ընկեր
 Եւ չըզովէ քո բերան.
 Դովնն թո՛ղ քեզ օտարներ
 Ո՛չ թէ քոյին բարեկամ:

Սնտոի եւ փուճ գործոց
 Հոգ մի աներ սրտմաշուք.
 Մարէ ընդ փոյթ սըրտիդ բոց
 Գործքերովդ բարեշուք:

Վաստակիդ յարգ ճանաչիր
 Աշխատէ միշտ անձանձիր,
 Թէ բարեսէր արդար ես,
 Քո բարիքը չըկորիր:

Հեզ խոնարհ է աղանին
 Զի չըկամեր վնասել.
 Բարիք սիրօղն ամենին
 Կասուի անշուշտ բարեսէր:

Բարեբեղուն ծառ եղիր,
 Քաղցր պտուղ ունեցիր.
 Բարի վարուք լաւ գոլ ծեր
 Քո զարդ լինին կինսարեր:

Աստուած ըզրեզ մոռցած չէ,

Երբոր բարիք դադարին.

Աստուած ամեն ժամանակ

Մխիթար է թշուառին:

Բարեսիրին զովասանք,

Չարասէրին անարգանք,

Երբ պատառօղ է զազան,

Իւր բաժինն է հրացան:

Թէ հաց բրդես քաղցելոց,

Կուտան քեզի միշտ զովեստ.

Երբ կողորմիս դու այլոց,

Պատրաստ է միշտ քեզ ուտեստ:

Թէ որ սիրտըդ մարուր լինի

Արժան ոսկի կանգնես յերկրի.

Լաւ է անուն քան զանձ բազում

Քան վատ համբաւ աստ յաշխարհում:

ԼԲ.

ԲԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԵՂՔ:

Բարկոտ սրտով զոռացող

Կըլնասուի ամեն օր

Թէ իւր կրից չէ զըսպօղ

Կեանքն իրեն է մահաւոր:

Զի խստրեբախ խրխնջոտ

Կանէ զմարդ ոտնակոխ.

Թէ տեսար մարդ կրակօտ

Մի մօտենար նորա մօտ:

Քան զմեղր անոյշ ինչ,

Բայց երբեմն դառնանայ.

Եւ մարդէն վատ կայ ոչինչ,

Երբ անտեղի բարկանայ:

Մի բարկանար զու ի զուր,

Բարկասրտին սիրտն է հուր.

Որ մեր խելքը կկորցընէ

Եւ դատումը խանգարէ:

Կրակին ձէծ որ ածես
 Բոցն աւելի կըշատնայ,
 Բարկացողին խիտ խօսես,
 Եւս առաւել զայրանայ:

Մարդըս չըլլար կատարեալ -
 Թէեւ խոհեմ շատ լինի.
 Մեղանչէ միշտ սխալուի
 Թէ ճըզնաւոր ալ լինի:

Թարուն վէրք է մահաբեր,
 Որ ծածկաբար տայ աւեր.
 Կիրքն ալ սըրտին ի խոռոչ
 Նստած կանէ իւր բողբոջ:

Մեր զողը մեր ախտերն են
 Մեր հողւոյն միշտ կըսպառնան.
 Մեղ թշնամի մեղքերն են,
 Որ կըտանջեն յաւիտեան:

Մարդկային բնութիւնը
 Մեղաց կողմը հակեալ է.
 Խղճահարին խորհուրդը
 Զինքը սաստիկ կըտանջէ:

Թէ երկինքը ամպոտ է
 Ստեղծ երկնից չեն փայլիր.
 Մայր մը երբոր կըբրտ է,
 Դէմքը ծիծաղ չերեւիր:

ԼԳ.

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏԳԻՏՈՒԹԻՒՆ:

Գիտուն մարդիկ անխոտոր
 Բարիք խորհեն ամեն օր.
 Տգէտ մարդիկ տան պատճառ.
 Լինել զիտնոց վնասակար:

Կոյրը ծինը շօշափեց,
 Սեաւ է ասաց ու թողուց.
 Տգէտ զիտունը լսեց,
 Յիմար է թէ խել հարցուց:

Քիչ բան զիտէ, լաւ զիտէ,
 Զոր չըզիտնալ կըկեղծէ.
 Տգէտն զիտուն եմ կասէ,
 Բայց իւր ուղեղ պարապ է:

Գովուծեան են արժանի
 Ուսումնականք լեզուագէտք.
 Պարսաւանաց արժանի
 Իմաստակներն ու տղէտք:

Ժիր լեր յուսմունս, հնչ սել ունդ,
 Աշխատէ՛ մեղուի նման.
 Ապա թէ ոչ խոր անդունդ
 Կըմտնես տգիտութեան:

Փոք՝ ծծերունւոյն ունկն դիր,
 Նա շատ զիտէ քան զքեզ.
 Քո նոր խելիքին մի հաւներ
 Եւ մի զգուիր այս խօսքէս:

Ամեն Հայու սիրտ վառուի
 Դպրոցասէր զգացմամբ.
 Գիտուն լինել աշխատին
 Ո՛չ թէ սիրօղ օտարին:

Մարդ խելացի բանաւոր
 Իւր անձին է թաղաւոր.
 Մարդ որ ունի խելք հանճար
 Անձին լինի դատաւոր:

Դիտողք զրոց զիտութեան
 Մթերք են իմաստութեան.
 Տղէտ մարդ եւ անպիտան
 Չունի օգուտ մարդկութեան:

Տղէտ, անուս, անխօս է կուռք
 Չըկրթուածն ուսումնագուրկ.
 Շատ զիտուններ ալ բաղմարան
 Խոնկմութիւնն կըմոռանան:

ԼԳ.

ԳՈՀՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԵՐԿԻՒՂԱԾՈՒԹԻՒՆ:

Իւր վիճակէն զոհ եղող
 Մեծ վիճակի կըհասնի.
 Շատ բանի զըժկամակօղ
 Սակաւէն եւս զըրկի:

Շատ ունիս շատ զոհացիր,
 Ունեցածիդ յարդ զիտցիր.
 Միտքըդ բեր այն թշուառը,
 Ոչ թէ քեզնից լաւերը:

Գովուծեան են արժանի
 Ուսումնականք լեզուագէտք.
 Պարսաւանաց արժանի
 Ի մաստակներն ու տղէտք:

Ժիր լեր յուսմունս, հայ սել ունդ,
 Աշխատէ մեղուի նման.
 Ապա թէ ոչ խոր անդունդ
 Կըմտնես տղիտուծեան:

Փոյժ ծերունւոյն ունին դիր,
 Նա շատ զիտէ քան զրեզ.
 Քո նոր խելին մի հաւնեք
 Եւ մի զղուիր այս խօսքէս:

Սմեն Հայու սիրտ վառուի
 Դպրոցատէր զգացմամբ.
 Գիտուն լինել աշխատին
 Ո՛չ թէ սիրօղ օտարին:

Մարդ խելացի բանաւոր
 Իւր անձին է թաղաւոր.
 Մարդ որ ունի խելք հանճար
 Անձին լինի դատաւոր:

Գիտողը զրոց գիտուծեան
 Մթերք են իմաստուծեան.
 Տղէտ մարդ եւ անպիտան
 Չունի օգուտ մարդկուծեան:

Տղէտ, անուս, անխօս է կուռք
 Չըկրթուածն ուսումնադուրկ.
 Շատ գիտուններ ալ բազմաբան
 Խոհեմուծիւնն կըմոռանան:

ԼԳ.

ԳՈՀՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԵՐԿԻՒՂԱԾՈՒԹԻՒՆ:

Իւր վիճակէն զոհ եղող
 Մեծ վիճակի կըհասնի.
 Շատ բանի դժկամակօղ
 Սակաւէն եւս զըրկի:

Շատ ունիս շատ զօհացիր,
 Ունեցածիդ յարդ գիտցիր.
 Միտքըդ բեր այն թշուառը,
 Ոչ թէ բեղնից լաւերը:

Թէ դրացիդ խորոված,

Իսկ դու ունիս մինակ հաց.

Այլոց պէտք չէ աչք տնկել,

Գոհու՞թեամբ կեր քո լոկ հաց:

Երկիւղ ունիս յԱստուծոյ

Յաջող է քո ամեն զործ.

Թէ չամաչես ի մարդոյ

Անդադար է էո ցաւ փորձ:

Երկիւղածի սրտին մէջ

Տեղի չունի չար խորհուրդ.

Իսկ ծոյլ մարդոց մտաց մէջ

Չար եւ բարին են խառնուրդ:

Իշխաններէն մի վախնար

Թէ արած զործդ է արդար.

Մեծիդ եղբի համարձակ,

Բայց ոչ յանդուզն անառակ:

Վախցիր դու միշտ այն մարդէն,

Որ Աստուծոյ վախ չունի.

Մի երկնչիր այն մարդէն,

Որ պատկառանք ահ ունի:

Պէտք չէ երբեք դժածին

Քարուժեամբը ղեղձանիս.

Այլ բրբտանցըլ վաստակին

Արդիւնքովը լաւ ապրիս:

Երկիւղած սիրտ լաւ գիտէ

Իւր պատիւը պահպանել.

Յանձնապատասխան սովոր է

Ո՛չ մի բանի չհաւնել:

Գահ եղբի դու այն մտրդէն,

Որ քեզ կուտայ բաց սրտով.

Մի ընդունիր այն մարդէն,

Որ կունձեռէ տըրտունջով:

ԼԵ.

ԴԱՏԱՍՏԱՆ ԵՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔ:

Աշխարհ արդար դատ չկայ

Եւ ոչ իշխան անկաշառ.

Շաւն ի ծովի կըմփայ

Կորուսած է ղեկավար:

Ներս մտնելու կըներեն

Յատենի անդ դատողին.

Վա՛յ անսոց որ կըմոնեն,

Երբ յանցաւոր կըլինին:

Յանցաւորը կըվախնայ

Դատաւորի վճիռէն.

Անմեղը անհող կըլլայ

Երբ զրպարտի ուրիշէն:

Զայլօ դատել վարպետ է,

Զինքը դատել չզիտէ.

Այլոց խղճին մեղադիր,

Ինքը անխիղճ ակտաւիր:

Դատաւորը սոսկալի,

Բայց դատը սրանչեւի.

Տուած վճիռն անդարձ է,

Աղաչելն օգուտ չունի:

Դատաւոր կայ անաչառ

Այս կեանքէն վերջ ամենուն.

Օգուտ չանէր լաց կաշառ,

Պէտք է հողաս հողւոյդ մար:

Մեղաւոր եւ սուրբ մարդիկ

Մէկ դատողի դէմ կեննեն.

Բայց ամենուն արժանիք

Տարբեր վարձուց կըտիրեն:

Փառք եւ պատիժ բաժանին

Դատաստանին վերջին օր.

Արդարներ վարձք կընդունին,

Իսկ մեղաւորը կերթան հուր:

Իմատուռն թաղաւորը

Կանէ երկիրն բարեբեր.

Անաչառ դատաւորը

Գողէն կաշառ չընդունիր:

Գերան աչացդ քեզ անտես,

Այլոց փուշը կըտեսնես.

Թէ անմեղ ես եւ արդար,

Կըրնաս նետել այլոց բար:

Աստուածային վրէժը

Երբեմն շատ կուշանայ.

Բայց երբ հասնի վայրկեանը

Մահկանացուն կըղողայ:

Քննէ նախ լաւ ասլա դատէ,
Տասը չափէ մէկ մի կտրէ.
Մարդ սիրում է զայլս դատել,
Իսկ իւր գործը չուզեր քննել:

Առիթ մի տար նենկոտ գրչին,
Որ քո զաղտներ չըյայտնուին.
Միայն թերթ մի թուղծ եւ միւսին
Քեզ հասցընէ ի դուռ մահուան:

Յանցաւոր մի նրբ կըղատուի
Մահուան վճիռ շուտ կընդունի.
Դեռ դահիճը ձեռք չըղրած
Սպաննուած կըհամարուի:

ԼԶ.

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԾԵՐՈՒԹԻՒՆ:

Թարմ հասակիդ յարգ ճանչցիր,
Եթէ զնանց ձեռքըդ չանցնիր.
Ստուեր է այն վաղանցուկ,
Կըթափի իբրեւ հեղուկ:

Լոյս է հասակ պատանի
Զերթ արուեստակ կըփայլի.
Բայց շուտ լինի նա անարդ
Երբ ծերութեան հասնի կեանք:

Յուպ զաւազան ծերերուն
Դեռահասից ոչ ի ճահ.
Պատանիին զաւազան
Հանդոյց եւ կապ միութեան:

Նշխարասարդ տարիքը
Մի բամբակէ կծիկ է.
Թէ քակուեցաւ կծիկը
Ալ ապրիլը հերիք է:

Օրհնութիւն առ ծերերէն
Ծերոց անէծք կըբռնեն.
Փորձը իբօք է հաստատ
Սուրբ զիրք լինին մեզ խրատ:

Մարդոյն շունչը կարգելուի,
Երբ ծերութեան կըհասնի.
Ճաղկահասակ պատանի
Առաջը շատ յոյս ունի:

Ծերը երբէք չլվախնար
Աշխարհային վտանդէ.
Ծերը մահէն կը վախնայ
Այլոց վրայ երբ տեսնէ:

Այժմեան դարուս տղայրներ
Խեղօք են քան հին ծերեր.
Զի հին աւուրց մարդիկներ
Ուսմանց էին անտարբեր:

Ամեն մարդ իւրեան խելքով
Շատ քան անել կաշխատի.
Ով որ տեսնես մօրուքով
Ծեր չը կարծես, սիրելի:

Երիտասարդ աշխատող
Չառնու բնաւ ձեռքն ի ծոց.
Թէ ծերանայ ջլաղող
Նա չը հանէ ինչ յողոց:

Զմեռն եկաւ ձիւնն ընկաւ,
Ծառ ու խոտեր թողմեցան.
Անթիւ ցաւոց տակ ընկաւ,
Որ մազ մօրուք փերսկցան:

Մի դժգոհներ ծերերէն
Հարիւրամեայ թէ իցէ.
Խրատ քաղէ իւր փորձէն
Նա քեզնից շատ քան զիսէ:

Թուիս մօրուսն չէ մշտակայ
Կըսպիտակի երբ ծերանայ.
Մարդոյս կեանքը յախտեան չէ
Անդու թ մահը վախճան կուտայ:

Երիտասարդ նորահաս
Երբեւ նոր բոյս հաս տհաս.
Խորշակ կարկուտ թէ զարկաւ
Բոյսն արմատից չորացաւ:

ԼԵ.

ԵՐԶԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՆԳՍՏՈՒԹԻՒՆ:

Երջանիկ եւ ուրախ մարդ
Զսիրեր բնաւ մէզն ու մութ.
Բաշում վշտօք լցուած մարդ
Ամեն լոյսը կարծէ մութ:

Երջանկութեան շիւղերը
Թռչնոց նման ժողուեցէք.
Անոնցմով ձեր բոյները
Մարուր կենօր շինեցէք:

Թէ որ մէկը կը հասնի
Երջանկութեան լաւ վիճակ.
Թող յիշէ միշտ ի սրտի
Թէ միշտ չըլար յաջողակ:

Զուարթ արեւ զուարթ օր,
Զերմը քիչ է եւ անզօր.
Մարդ վշտերէ ազատ չէ,
Ուրախ չըլլար ամեն օր:

Երջանկութիւն նմանի
Այն դիւթական պալատանց.
Որոց փակեալ դռները
Վիշապներն են պաշարած:

Երջանկութեան փառաց մէջ
Որչափ ի վեր բարձրանաս,
Զգոյշ եղի՛ր կենաց մէջ.
Մի՛ դուցէ՛ Թէ դոռողնաս:

Թէպէտ ապրուստ իմ սակաւ,
Բայց չունիմ ես զխացաւ.
Ի՛նչ անեմ հարստութիւն,
Որ չունիմ հանգստութիւն:

Քիչ բարձիր ու շուտ դարձիր,
Քիչ վաստակէ զո՞հ եղիր.
Զաւակներդ մօտդ պահէ,
Ընտանիքէդ մի՛ զատուիր:

Աշխարհասէր շատ մարդիկ
Կուզեն լինել երջանիկ.
Բայց չեն դիտեր Թէ ինչո՞ւ
Կըլլան խեղճ ապերջանիկ:

Թէ կոկիկ ես հագնուած
Պատուով դրեզ կընդունեն.
Թէ զրդեկօք պատառուած
Անպատուութեամբ դուրս կանեն:

Մազերը շարժող հողմէն
Զուարճութիւն մարդ կըզգայ.
Մահ սպառնացող զողէն
Ամեն մարդ կըզգու շանայ:

Ի՞նչ է մարդոյս ջնջին կեանք —

Ամեն օր ցաւ ու փորձանք.

Ի՞նչ է մարդոյս շատ բաղձանք —

Ունենալ երջանիկ կեանք:

Խիստ դրաղած մարդիկը

Հանգիստ կեանքէ սիշտ զուրկ են.

Խիստ քրտնած ձիերը

Պէտք է շատ պաշտպանեն:

Երջանիկ են այն մարդիկ,

Որք կունենան լաւ որդիք.

Շատ թշուառ է մարդոյ կեանք,

Երբ անկարգ են ընտանիք:

ԼԸ.

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔ:

Իմաստնոց ընկեր-եղբիւր,

Յիմարներէն հեռի կ'սց.

Յիմաստնոց չես վնասուիր,

Յիմարաց հետ մ'ուտեր հաց:

Զմայելի մի բան է,

Երբ թողնելով մարդ կապրի.

Լեռանց ժայռի նման է

Այն օր ընկեր իւր չունի:

Թէ ընտանիք թէ ընկեր

Իրենց բաժնէն մի զրկեր.

Երբ մարդ մշնակ կըմնայ

Սեւ բուռի պէս վայ կարդայ:

Ընտանեաց հոգ եւ ապրուստ

Կուտայ մարդոյ մտածմունք.

Ով որ չունի ընտանիք

Կունենայ այլ անդամունք:

Որչափ բարիք կատարել

Կընէրէ քո զօրութիւն.

Նոյնչափ փութան ընծեռել

Քո ընկերիդ օղնութիւն:

Խոհեմ որդին իւր հօր հետ

Անբաժան է յախտեան.

Նա կաշխատի օր յաւէտ

Օղնէ նորա ծերութեան:

Չունի խնամք ընտանեաց
 Զուրկ ի բարի զգացմանց.
 Որ խնամէ զընտանիս
 Նա իւր պարտքն է կատարած:

Թաղնաճածուկ կազ սրտի
 Մարդ մարդոյ ղէմ կըմղէ.
 Որ նախանձու է զերի
 Ընկերին սիրտը կայրէ:

Որդիդ խելօք կինըդ արի
 Օրուան նման կանցնի տարի.
 Թէ կինդ վատ, սրդիդ չար,
 Մի օրն թուի բազում դար:

Զաւակներ միանման
 Հօրամոյն եւ միաբան.
 Լաւ կըրթուծեան հետեւանք
 Բարի ծընողաց են վաստակ:

Թէ որ ընկեր ունեցար
 Խորհրդապաճ սրբոտակից.
 Գաղտնիք անոր շուտ մի տար
 Զայն լաւ անցուր ի բովից:

Մարդոյս պիտոյ է ընկեր,
 Բայց ընտրանօք թող լինի.
 Լաւ է մնալ անընկեր,
 Քան ունենալ չար ընկեր:

Աղօթք ընենք ի սըրտէ
 Վատ ընկերաց կամակար.
 Պէտք չէ վախճամք ոչ մէկէ
 Թէ չունիմք մեղք խըղճահար:

Փորձանք կուղես բո զլիկդ,
 Վատ ընկերը առ կըշտիդ.
 Հետըդ ճամբայ թէ տարար
 Փորձանքէ չես հեռանար:

ԼԹ.

ՃԱՄԱՆԱԿ ԵՒ ՀԱՐԿԱՌՈՐՈՒԹԻՒՆ:

Կեանքըդ ի զուր կանցընես,
 Բայց անդին է ժամանակ.
 Թէ իմաստուն խելօք ես,
 Ապագայիդ լեր գուշակ:

Այլ են ժամեր ցրնծուծեան
 Նոյնպէս եւ այլ տրրտմութեան.
 Ամեն բան իւր կարգն ունի,
 Ամեն գործ իւր կերպն ունի:

Ժամանակն ինչ որ անէ
 Մարդ չէ կարող դէմ դնել.
 Ժամանակին արածը
 Մարդըս կարող չէ անել:

Տես ժամանակն ինչ արաւ,
 Մարդիկները ինչ տարաւ.
 Խաւար ու մութ մըտքերը
 Գէպի լոյսը դուրս բերաւ:

Մինչդեռ ես դու կենդանի,
 Նայէ գործել զբարի.
 Այս աշխարհի մէջ հիւր ես
 Եւ աշխատիլ կարող ես:

Մարդ իւր առողջ ժամանակ
 Թէ ունենայ լաւ ընթացք.
 Զըվրդովիր բնաւին
 Կունենայ սիրտ խնդազին:

Յաջողութեան ժամանակ
 Վատտակիդ յարգը դիտցիր.
 Չախորդութեան ժամանակ
 Մի դու երբէք վհատիր:

Թէ ժամանակդ կորուսիր,
 Կեանքիդ վընաս մեծ տուիր.
 Դատարիկ մնալն ինչ օգուտ,
 Նայէ չըլլաս անօգուտ:

Աշխատասէր ծառային
 Նայէ տալու վարձ կըրկին,
 Որ ծերութեան ժամանակ
 Թիկունք լինի քո կեանքին:

Ով որ երգէ կէս զիշեր,
 Արլորն լինի ծայնակից.
 Անժամանակ մի գործեր,
 Որ չանարդուիս ամենից:

Ով որ վատնէ ժամն ի զուր
 Խըրատուց է նա անշուր.
 Երբ տարիքը լըրանայ
 Շատ կափասայ, բայց ի զուր:

Ամենայն խաղ եւ կատակ
 Կորուսանէ ժամանակ.
 Թէ ժամանակ քո կորաւ,
 Գանձ կորուսիր դու անբաւ:

Երբոր առտուն կարծննաս,
 Օրուան դորձըդ մըտածէ.
 Երբ դիշերներ քընանաս,
 Կենացդ վախճանը խորհէ:

Շատ անգամ վատ բանի տեղ
 Կըղնեմք այն բաները,
 Որ կըլլայ մեզ իբրեւ դեղ,
 Եթէ զիտնամք դորձելը:

Խ.

ԺԼԱՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՌԱՅԼՈՒԹԻՒՆ:

Տուն եւ տաղանդ մեծամեծ
 Քսակին մէջ ընկած ցեց.
 Շռայլութեան վատ վարքով
 Ո՛չ որ լինի բարեգով:

Դիշեր ցերեկ կեր ու խում
 Զեխ մարդոց է սովորոյթ.
 Զղաստ մարդոց ընթացքում
 Լինի բարի երեւոյթ:

Գանձըդ որչափ շատ լինի
 Շռայտութեամբ պակասի.
 Շռայլութեան հետեւանք
 Աղքատութիւն եւ կորանք:

Այլոց կեանք կապահովէ,
 Իւր կեանքը վըրայ կուտայ-
 Այլոց հաց կըբաժանէ,
 Ինք անօթի կըմնայ:

Թէ աւելնայ ռոճիկըդ,
 Կընորոգես կօշիկըդ.
 Թէ պակասի ռոճիկըդ,
 Շուտ կըծախես լոգիկըդ:

Շռայլի շահն անհաշիւ
 Հացկատակն է բազմաթիւ.
 Ժխտի փող շահն անբաւ,
 Բայց վայելէ խիստ սակաւ:

Տնտեսութեան կերպ գիտնաս,
 Կասրիս հանդիստ բաւ կըլլաս.
 Բէ՛ ամեն օր փող վատնես,
 Կարօտ ու խեղճ կըննջես:

Շռայլն չիյտէ իւր գործը,
 Ի՛ գուր վատնէ իւր գանձը.
 Շռայլի վերջ ղըժուարին,
 Ամեն օր հոգ ասրուստին:

Ուր շատ ղինի, չիք ոսկի,
 Ուր շատ մոլի, Թանկ ղինի.
 Եթէ ղինով են մարդիկ,
 Անմիաբան են կարծիք:

Ախորժակաւ շատ ուտող
 Զրի ծարաւ կրունենայ.
 Շռայլութեամբ ծախս անող
 Վերջը շատ կըմոմտայ:

Որչափ ուղենք խնայել
 Պէտք է օրուան ծախս անել.
 Ժխտին ծախսն աւելի
 Քան ղծախսն շռայլի:

Պարապ կեցող մարդոյն գործն է
 Օրըստօրէ՛ պարտը ղիզել:
 Շռայլն վերջին գործն է
 Յուսահատած բանտ մըտնել:

Շռայլութիւնն վնասակար,
 Տնտեսութիւնն է օգտակար.
 Շռայլի վերջ վիշտ բազմահոգ,
 Տնտեսագէտն հանդիստ անհոգ:

Շռայլն ասաց. զուարճանամ,
 Խախտեց բազում ղահեկան.
 Կծծին ասաց. հարստանամ,
 Պահեց իւր փողն ի յանկեան:

ԽԱ.

ԻՆՔՆԱՀԱՒԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՊԱՐՏՈՒ-
 ԹԻՒՆ:

Աղքատութիւնն է պատճառ,
 Որ շատ մարդիկ են խոնարհ.
 Բայց յոյժ հպարտ են սըրտով,
 Ինչպէս յայտնի է փորձով:

Նա որ տուաւ քեզ խնդիր,
 Խնդրազիրը մի նետեր.
 Ա՛ռ խնդիրը ի դործ դիր,
 Գործը վաղուեան մի ծրդեր:

Ամեն մարդ իւր խելքովը
 Կուղէ անել մէկ մէկ բան.
 Իւր խելքին շատ հաւնողը
 Չաներ բնաւ ոչ մի բան:

Ինքնահաւան եւ անմիտք,
 Որք կըյարզեն իւրեանց կիրք.
 Այլոց չըհաւանող անծը
 Կորուսանէ իւր յարզը:

Հեզ ու խոնարհ թէ լինիս,
 Առատ բարիք կընդունիս.
 Եթէ հըպարտ վատ լինիս,
 Վերջը պատիժ կընդունիս:

Քո նեղութեան օրերուդ
 Չըլլայ որ յուսահատիս.
 Որ յաջողակ ժամերուդ
 Ամբարհաւան չըլինիս:

Հպարտութեան հետեւանք
 Միշտ ամօթ եւ կործանումն.
 Իսկ բարկութեան հետեւանք
 Անօղուտ դառն զրդջումն:

Քան չըդիտես իմաստակ ես,
 Ինքնդ քեզի շատ հաւներ ես.
 Թէ լաւ կըշուես չափես զքեզ
 Քո արժէքը լաւ կորոշես:

Անձին իշխել մեծ բան է,
 Չոր ամեն մարդ կարօղ չէ.
 Անձնասէրք եւ հեշտասէրք
 Ինքնիրենց են տնաւերք:

Իշխան լինել ցանկացող
 Ամեն պահու «ախ» կանէ.
 Երանի օր մի ըլլար
 Տեսնէինք թէ ինչ կանէ:

Իշխանութիւն մըշտակայ
 Չընջուած է յաշխարհէ.
 Իշխանութիւն ով սիրէ
 Պէտք է հանճար ունենայ:

Հեղահողի այր խոնարհ

Երջանկութեան է տիպար.

Անբարտաւան մեծատունն

Մոլութեանց է որջ եւ բոյն:

Պախարակել զիւր ընկեր

Հետեւանք հպարտութեան.

Արհամարհել իւրեան տէր

Արդիւնք է յիմարութեան:

Ով որ զքեզ կըտեսնէ,

Կարծէ խոնարհ ես եւ հեզ,

Բայց երբ զործող լաւ քննէ,

Կըտեսնէ որ հպարտ ես:

ԽԲ.

ԼՈՒՌԹԻԻՆ ԵՒ ՇԱՏԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ:

Որ օգուտ չէ լսողին

Դառնայ վըտանդ խօսողին.

Որ զգոյշ չէ իւր լեզուին

Մեծ վնաս տայ իւր անձին:

Խօսքըդ բընաւ վերջ չունի

Եւ շատ խօսելն համ չունի.

Կընմանիս դու ճըպրան,

Որ չըկտրեր երգին ձայն:

Լեզու մարդոյ սուր սռւսեր,

Երբ բամբասէ զիւր ընկեր.

Քաղցրը լեզուն կըհիւսէ

Ընկերին լաւ զովեստներ:

Թէ չես զիտեր լաւ խօսել

Ճըշդիւ պահէ լուռութիւն.

Թէ չես յարմար մեղմ երգել,

Լըռելն շատ բերկրութիւն:

Ունկըն լսէ, աչք տեսնէ,

Երբ մին խօսի, միւսն լսէ.

Թէ շատախօս է խօսողը,

Ձանձորոյ՞ կըզգայ լսողը:

Խօսողի սիրտ բան չըկայ

Միայն լսող կասկածի.

Լուռ կենալէն օգուտ կայ

Շատ խօսողըն սխալուի:

Լեզու մարդոյ է փոքրիկ,
Բայց երկսայրի սուր սաստիկ.
Մերթ դառնաշունչ, մերթ անոյշ,
Ոչինչ է բովն ամեն ոյժ:

Շատախօսն է պարապ տիկ,
Եւ վարմունքով զըռնիկ.
Խելքով չասեր ոչ մի բան,
Որ խօսքերուն մտիկ տան:

Սպեղանի վիրարոյժ
Վիրաւորին պէտք են յոյժ.
Թէ սըրտի խոցն է լեզուի
Իւր հարուածն է կրկնակի:

Լեզու մարդոյ քաղցրաբան
Զսիրտ շահէ շատ մարդկան.
Լեզու մարդոյ չարամոյն
Կուտայ անբոյժ վէրք մարդոյն:

Ամեն իրաց ի խորհուրդ
Յարմարաւոր ժամ կընտրեն.
Միայն շատխօսք անխորհուրդ
Զսփ ժամանակ չըզիտեն:

Պատերը ականջ ունին,
Թէպէտ լեզու խօսք չունին.
Բերնիդ եկածն դուրս մի տար,
Յաւուր միում յայտնուին:

Վէրք կայ զըժուար կըզոցուի,
Թէ եւ զոցուի կըբացուի.
Խօսք կայ լաւ է չըխօսուի
Թէ խօսուի տուն կըբանդի:

Մարդոյ սիրտն է ապակի
Եւ չըշինուիր երբ կոտրի.
Սըրդոյն բուժի խոր հարուած,
Լեզուի անբուժ է խոցուած:

ԽԳ.

ԽԱՅԷՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՍՏՈՒԹԻՒՆ:

Ոչխարի մորթ հազնելով
Գայլը ոչխար չըդառնար.
Զինք պարզամիտ ցոյց տալով
Զարը բարի չըդառնար:

Դուռը մեծ եւ հացը քիչ,
 Զըրշեղջը մեծ, ջուրը քիչ.
 Անունը մեծ, փող սակաւ
 Խոստմունքը շատ, սուտն անբաւ:

Զգոյշ կանց սուտ խօսելէն,
 Երդումը ըլլայ յիրաւի.
 Զըպաստուիս տիրոջմէն
 Ըստ քո մեղացըդ արժանի:

Մթին է այն պատուհան
 Որ լոյսէն շատ հեռու է.
 Հազար ախոս այն մարդկան,
 Որ սըտումեան զերի է:

Աշխարհ չըկայ մի գաղտնիք,
 Որ միշտ մնայ ի ծածուկ.
 Կան շատ մարդիկ այնպիսիք
 Կուզեն դիտման զգաղտուկ:

Սուտ խօսողին դէմքը սիւ,
 Հող եւ մոխիր տուր զըխոյն.
 Թող այն ըլլայ իւր պարզեւ,
 Որ կըխօսի սըտումիւն:

Տարի կանցնի, դար կանցնի,
 Մըտքէդ բաներ շատ կանցնի.
 Քիչ բան կայ որ զործ զըրուի,
 Շատը շուքի պէս կանցնի:

Գովութիւն թէ քիչ թէ շատ
 Միշտ սիրեր է ամեն մարդ.
 Թերութեանց համար խըրատ
 Զէ ախարժած ոչ մի մարդ:

Այն որ շիտակ չըխօսիր
 Մարդկութենէ հեռի է.
 Այն մարդ որ շատ չըխօսիր,
 Բերնէն եւածն իրաւ է:

Ճշմարտութիւն երբ սիրես,
 Ճիշտ բարեկամ քեզ զըտնես.
 Թէ խարդախ ու կեղծ լինիս,
 Քեզ համար ընկեր չունիս:

Ամեն մարդ իւր լաղաքին
 Ցանկայ կարդալ զովասանք,
 Կասեն ամեն մարդ սիրէ
 Խր անձին տալ մեծարանք:

Ամեն չարիք կըզործէ
 Եւ ամեն օր կաղօթէ.
 Գըրսից իրաւ ճըղնաւոր,
 Խակ զործով օձ թունաւոր:

Շիտակ ճամբէն չըզացօղ
 Աւաղակ է եւ կամ դող.
 Շատ պատճառներ փընտռօղ
 Անիրաւ է կամ ոսոխ:

Թէ կայ մարդոյս մեծ ամօթ
 Սըտոց լինին է անօթ.
 Ո՛չ բարեկամը քեզ սիրէ
 Եւ ո՛չ աշխարհ կըյարգէ:

ԽԳԻ.

ԽԱՂԱՂԱՐԱՐ ԵՒ ԽՌՈՎԱՐԱՐ:

Խռովարար մարդոյ դէմը
 Կըլլայ խոժոռ ու զըժխեմ.
 Թէպէտ կուզէ մեղմաբար
 Զինք ցուցընել մեղմ արդար:

Խռովարար է այն մարդ,
 Որ կուտայ տեղի կռուոյ.
 Զըկայ հիմա արդար մարդ,
 Որ մեղաց պատճառ չըլլայ:

Կռուարարին զբօսանք
 Սմնայն օր կռիւ կազ.
 Խաղաղութիւն սիրող մարդ
 Բանիւ զործով է հանդարտ:

Կռուարարը զերդ տատասկ
 Կըխոցոտէ ամեն մարդ.
 Հաշտեցընել ուզողին
 Կըլլայ անշուշտ թըշնամին:

Գառասուն տարուան բարեկամ
 Կեղծ ու պատիր երեւցաւ.
 Դու կարծում ես երեկուան
 Ծանօթն ընկեր քեզ եղաւ:

Խռովասէրը անցապաղ
 Իրենց անձին տան աւաղ.
 Կամ շուտ եւ կամ անաղան
 Իրենց կեանքը կախոտան:

Խըռովարարք կըկամին.

Որ սըրտակիցք բաժնուին.

Եւ այսպիսով յաջողին

Հասնիլ իւրեանց վախճանին:

Կայծակ կեցնէ հուրն փչես

Կըշիջանի թէ ջուր ածես.

Խաղաղասէրն է հուր մարօղ

Խըռովարարն բորբոքող:

Քսու մարդիկ խառնակիչ

Սիրոյ կապին են քանդիչ.

Իրենց զբօսանք է այն

Ուսուցիչնին սատանան:

Խաղաղութիւն կըխօսի

Իւր ծանօթից ընկերաց.

Գաղտ չաբուծիւն կըխորհի

Ի վընաս բարեկամաց:

Ալեաց մէջը տատանի

Խըռովայոյզն կըռուարար.

Խաղաղ ծովու նմանի

Հեղահողին հաշտարար:

Եթէ աշխարհ կըպատժէ

Սովորաբար մարդոց զործ.

Աստուած անշուշտ կըպատժէ,

Ինչպէս մեղի ցոյց տայ փորձ:

Հանդարտ եղբիւր այր կըռուող,

Սիրտը մարբէ լեր խաղաղ.

Ալեաց մէջը տատանող

Ձունի հանդիստ սիրտ ուրախ:

Քաղցրախօս մարդ մեղմացընէ

Բարկացողին քէնն ի սըրտէ.

Յոխորտաբար խօսք անխորհուրդ

Ծանր է ի լուր եւ անօգուտ:

ԽԵ.

ԽԻՂՃ ԵՒ ԽՂՃԱՀԱՐՈՒԹԻԻՆ.

Ունիմք մեր մէջ դատաւոր,

Որ զմեզ քննէ ամեն օր.

Եւ ինչ բան որ է արդար,

Շա՛րիկ ցոյց տայ տիրաբար:

Ով որ խըղճի դէմ գործէ

Խիղճը զինքը կըտանջէ.

Խիղճը մի դատաւոր է

Միշտ յուզողուձիւն կըկանչէ:

Այլոց կըրից զոհ է միշտ

Անմեղ անձը ըզգմամբիշտ.

Բայց իւր խիղճը հանդարտ է,

Մինչդեռ միւսին անդուժ է:

Ճանապարհ ուղիղ դընս

Նպատակէդ մի շեղիր.

Խիղճըդ լինի քեզ վըկայ

Այլոց խօսքին մի խիր:

Երբ մեղքն ի քեզ մուտ գործէ

Դու քեզ յանկարծ սձափէ.

Խըղճիդ ծայնին ականջ տուր

Հոգիդ չըլայ անմարուր:

Թէ որ մարդ խիղճ չունենայ

Թշուառ ու խեղճ կըմնայ.

Խիղճն է որ մեզ կազատէ

Ամեն տեսակ մեղքերէ:

Մարդոյ խիղճը կըխայթէ

Ճըշմարտութիւնն կըյայտնէ.

Թէ որ խիղճը արդար է

Ամեն բան ճիշդ կըտեսնէ:

Խըղճիդ դէմ բան մի աներ,

Ինչ ընես հարցնուր խըղճիդ.

Խիղճըդ ըրէ քեզ ընկեր

Որ վընաս չըտաս անձիդ:

Խիղճը մարդոյս խձան է

Հոգւոյ աչքը կըբանայ.

Հոգին շուտով կըտեսնէ

Չար գործից կըհեռանայ:

Խղճահար մարդը լուիկ

Մեղաց ցաւերն կիմանայ.

Մարդ թէ ունի խիղճ ու միտք

Այլոց ցաւակից կըլլայ:

Ինչպէս մարմին վիրաւից,

Որ կըհոտի որդնալից.

Այսպէս է մարդ խղճահար,

Մեղքէն տանջի անդադար:

Խորհուրդ կայ սրտէն ծաղի,
 Խորհուրդ կայ մտքէն ծաղի.
 Շատ անգամ խորհուրդ մարդոյ
 Իւր խղճէն յողթահարի:

Զուարճութիւն ու վայելք
 Պէտք է չափով վայելեմք.
 Պաշտօն ծանր կամ թեթեւ
 Խղճի մտք կատարեմք:

Յօժարակամ նորոգէ
 Քո բնութիւն անտաւոր.
 Ամեն մարդկան իւր խիղճն է
 Իրեն համար դատաւոր:

ԽԶ.

ԽՆԱՄՔ ԵՒ ՈՂՈՐՄՈՒԹԻՒՒՆ.

Գառը գայլին հետ սրահնս
 Խեղճ դառնուկը որս կըլլայ.
 Որդիդ չարաց թէ յանձնես
 Անշուշտ անտառակ կըլլայ:

Գանձանակին դէմ կեցած
 Տէրըն նայէր մեծատանց.
 Հօխըն տայր յաւելորդաց,
 Աղբատը քիչ, բայց սրտանց:

Բարերար կոչուի այն մարդ,
 Որ աղքատաց միշտ կուտայ.
 Շատ մեղաւոր է այն մարդ,
 Որ ազքատէն կըզոռնայ:

Թէ դերդաստանն բազմամարդ
 Պէտք է լինի ծախք առատ.
 Արտ ապառան ուրիշ
 Մշակաց վարձք տուր առատ:

Ով որ քնցնից հանգչելու
 Տեղ ու հանգիստ կըննդրէ.
 Պատրաստ եղի՛ր շուտ տալու
 Մի բններ թէ ինչ ազդ է:

Ողջոյն տուէր սիրալիք
 Բարեկամի թշնամոյ.
 Ողորմեցէ՛ք լավիւր
 Ամեն կարօտ խղճաւոյ:

Գանձը ինչ տեղ որ լինի,

Սրտով նա անդ բնակի.

Ընտանիքը թէ հեռի

Դարձեալ խնամել պիտի:

Գուժ ունենալ օտարաց

Խնամք առնել ընտանեաց.

Ամենուն է սուրբ պարտիք

Զարաց անդուժ են աղիք:

Որչափ լիքն է բո սեղան

Շատ կերակրովք համադամ.

Թէ նախառն ռեռանիդ

Թէ որ զըրկես ընկերիդ:

Տնանկին օգնել հարկ է,

Իշխանին բուն իսկ պարտք է.

Թէ անդուժ է, բանի դրամ

Կարժէ տիտղոսն «իշխան»:

Զգոյշ լեր ողորմութեան.

Ի ցոյց չըլլայ բազմութեան,

Թէ նուիրես դու զազանի

Փոխարէն կառնու յայտնի:

Անակնկալ դիպուածոց

Պէտք է լինել համբերող.

Շատայից եւ անասնոց

Մի օրինակ խընամօղ:

Հաց հունիս աղքատին տալ

Գոնէ լեզուդ քաղցր արէ.

Մխիթարէ խօսքերով,

Զար լեզուն թոյնէն դառն է:

Թէ հովիւ ես ոչխարաց,

Լեր դու զգոյշ եւ զգաստ.

Թէ տօկ վարձկան խաշնարած,

Քո արժանեաց կառնու վարձ:

ԽԻ.

ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԶԱՓԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆ.

Զուկը ծովէն դուրս կուգայ,

Շունչ կըսպառի կըմեռնի.

Փողն գրպանից դուրս կուգայ,

Շատ որ ծախսես կը հատնի:

Ձգատուժեամբ կեանք վարել

Բարութ է քան շուայել:

Ձեղխուժեան վիրջն է վնաս

Յետոյ չարիք կըտեսնաս:

Խնայօղ մարդ իւր ծախքէն

Օգուտ կուտայ ապրուստին:

Թէ փառայի՞ն չըմանիս,

Չես վաստըկիր եւ ոսկին:

Մեռաւ հարուստն թողուց փող

Թաղուեց աղքատն պարտքերով:

Բայց երկնքին ալ բաժին

Նշաւ միայն ափ մի հող:

Թէ չունեցար չափ սահման,

Չես ունենար կեանք խաղաղ:

Շուայութիւն անպայման

Շուտ կըբերէ քեզ դադաղ:

Այն աղբիւրին նմանէ,

Որ յարածամ կըվալէ,

Աշխատօղ ձեռքն անդադար

Նըջանկուժեան տայ հնար:

Ինչ որ գնես հաշուայ դարկի

Տուածիդ ալ գիտցիր կարգ:

Այս է տնտես մարդոյ գործ:

Դու ալ ջանան անել փորձ:

Հողն ծախքդ չափաւոր

Վաստըկելէ մի դադրիր:

Աշխատութիւն կարգաւոր

Քեզ դանձ բերէ զոգալիր:

Դինին չափով ուրախութիւն

Իւզն կուտայ պարարտութիւն:

Աշխատութեամբ կերած հայ

Ստամոքսին ղիւրամարս:

Խնայիր մի քո ընչից

Պատրաստէ քեզ ապագայ:

Չափ սահման ղիր քո կրից

Չընիս խախտից ենթակոյ:

Առողջ անձին կամ հիւանդ

Ձգուշուժիւն չըմպել շատ:

Կամ անօթի կամ արբած

Մի օրինակ վնաս կ'ենաց:

Վերմակիդ չափ երկնցուր

Որ չըմնայ ոտըդ բաց.

Ինչ որ դիտես սորվեցուր,

Արժանեացդ կսառնուս վարժ:

Նայէ ծախքիդ ու հաշուէ

Տես վաստակիդ յարմար է.

Վաստակ սակաւ, Թէ ծախք շատ

Կըպատրաստեն խաւար բանտ:

Զըլլաս ծառայ քո վատ կրից

Որ պատրաստեն քեզ հուր հնոց.

Չափ սահման դիր քո ընթացից,

Ոչ շուտ մաքրես ըզվիրաց խոց:

ԽԲ.

ԽՈՀԵՄՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆ:

Ձեռնարկողն մեծ բանի

Նախապէս պէտք է խորհի.

Սկսեցիր, կատարէ,

Զըմնայ դորձըդ թերի:

Անասուններ անբան են,

Մարդիկները բանաւոր.

Բայց խելք ու միտք յոկ բաւ չէ,

Խորհմուծիւն հարկաւոր:

Խելք ունեցող խոհեմ մարդ,

Ինչ որ անէ ինք կանէ.

Խելքը կարճ ու յիմար մարդ

Այլոց խելքով կըդործէ:

Խոհեմ շարժմամբ վաճառող

Մեծ մեծ վաստակ կըգտնէ.

Տխմար խելքով գործ անող

Ինչ կերպ շարժի վնասէ:

Այն որ խորհի նուաճել

Իրմէ տկար անգործ.

Պարտի եւ այս մտածել,

Որ կայ իրմէ հզօրը:

Զըլար մարդըս մարդարէ,

Որ չունի ձիրք Աստուծմէ.

Խելքը չէ մարդարէ,

Բայց իւր խելքով զուշակէ:

Երբ կըզնաս հացկերոյթ,
 Խոնարհ տեղը միշտ ընտրէ.
 Թող քեզ լինի սովորոյթ,
 Որ տան տէրը քեզ պատուէ:

Սրտէ ի սիրտ ճամբայ կայ,
 Շուտուց Աստուած առակ է.
 Թէ կարծիքներ միանայ,
 Գործը շուտով վերջանայ:

Այն որ ընդդէմ է մեծին
 Փորձանք բերէ իւր անձին.
 Ով որ վերջը չըխորհնր
 Թող սպասէ իւր պատժին:

Աշխարհի մէջ չարք անթիւ,
 Սակաւագիւտ է արդար.
 Մարդոյս համար մեծ պատիւ
 Ունենալ խեղ եւ համեար:

Խիստ անողոր խօսքերը
 Լսող մարդոյն են անմարս.
 Խելօք խոհեմ սկիսուրը
 Չըկշտամբեր իւրեան հարս:

Եղիբ խոհեմ մտածէ,
 Երկուք չափէ մէկ ծեւէ.
 Խոհեմին հետ լեր ընկեր,
 Որ լինի քեզ օգուարեր:

Կըրնայ լինել շատ նման
 Հաւակ մարդկանց իրարու.
 Բայց անճշար է մարդկան
 Խնթով ալ նմանելու:

Ինչ որ կարող ես անել
 Պէտք չէ անես անպատճառ.
 Առաջ նստիբ մտածէ,
 Տես թէ արածդ լու է:

ԽԹ.

ԽՈՐՀՐԴԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԽՐԱՏ:

Խորհրդապահ բարեկամ
 Պիտոյ մարդոյս յարամամ.
 Խորհրդակից մտերմի
 Պատիւ եւ յարգ արժանի:

Ամեն մարդ շատ բան գիտէ
 Բարին ու չարն կըլսէ:
 Ամեն գիտցածն իմացած
 Պէտք է սրտին մէջ պահէ:

Որչափ շատ բան դու գիտնաս
 Խորհուրդ անելն չէ վնաս:
 Որչափ խելօր ալ լինիս
 Քեզնից խելօր կըգտնաս:

Խորհուրդ դադտնիք քեզ համար
 Պահէ սրտիդ պնդարար:
 Ում որ ասես նախապէս
 Քո խորհուրդին կորաւ կէս:

Շատ բարակ մտածօղը
 Բան մի անել չըկրնար:
 Անխորհուրդ գործ ընողը
 Լաւ վախճան մի չունենար:

Խորհուրդ մտաց զերթ հաւատք
 Սրտիդ մէջը լաւ պահէ:
 Լաւ խրատը զերթ մանեան
 Վզէղ սիրով առ կախէ:

Ձոր չըկամիս անեն քեզ,
 Մի կամիր այլոց անել:
 Եթէ խոնարհ ես եւ հեզ
 Կրնաս զայլս դրաւել:

Քեզ առաջնորդ ունեցիր
 Սուրբ պատուիրանն Աստուծոյ:
 Թէ ծուռ ճամբայ դնացիր
 Մի կենար շատ ետ դարձիր:

Անմիտներուն խրատ տալ
 Գայլին զլուխը կարդալ:
 Յիմար մարդոյ խօսք ասել
 Քարին վրայ ջուր ածել:

Ուղիդ պէտք է փողոցը,
 Խրատն անշուշտ տղոցը:
 Թէ ծառ ունիս անպտուղ
 Արմատին տնւր սղոցը:

Փոս կըփորես դու այլոց,
 Ինքնին կիյնաս մէջն ի խոր:
 Ինչ որ ցանկաս դու այլոց,
 Քեզ ալ կանեն ձեռք հղօր:

Ինչպէս ծաղկունք հոտաւէտ
Հոտոտելեաց են ի պէտ-
Այսպէս խրատք օգտաւէտք
Տղայոց են փրկաւէտ:

Մօտըդ պահէ ընդ երկար
Հաւատարիմ ծառային-
Տանըդ մէջը տեղ մի տար
Զրեղ ատօղ աղայիւն:

Որչափ բառնաս բեռ ուղտին,
Նա իւր քալուածք չըփոխեր-
Որչափ խօսես յիմարին,
Օգուտ չունի աւանջին:

Ճ.

ԾԱԿԱԶՔՈՒԹԻԻՆ ԵՒ ԿԱՇԱՌԱԿԵՐՈՒ-
ԹԻԻՆ.

Ծակաչքին որչափ փող տաս,
Նա չասեր թէ ալ բաւ է,
Իսկ աղքատին քիչ ալ տաս,
Գոհ եւ ուրախ թեղ կօրնէ:

Չարակնուծիւն կամ չար աջ
Կըրնայ վնասել ընկերին-
Սակայն չտես կամ ծակաչք
Վնասէ իւր անուին:

Որչափ դործի պաշտօնեայ
Կան որ անյաղ կըսպասեն
Թէ երբ մէկուն դատն իյնայ
Որ կաշառին մեծն ուտեն:

Այոց ընչից մի ցանկար
Վնաս կուտաս քեզ համար-
Մի աչք տնկեր դրացւոյդ
Վնաս կուգայ քո հոգւոյդ:

Ծոյլ մարդոյ դործ մի յանձներ,
Գործըդ թերի կըմնայ-
Մի խոստանար չըտեսին,
Որ փորձանք քեզ չըդառնայ:

Կաշառակութ ձեռքերը
Կտրելոյ են արժանի,
Որ մարդկային օրէնքը
Կանեն մարդոյ զարշնկի:

Կաշառքի աչք մի տնկիր
 Ծակաքին չըլլաս ընկեր-
 Թէ վատ ընկեր, թէ կաշառ-
 Քեզ լինին վնասաբեր:

Տունըդ ունիս հաւ վառեակ
 Շուկայն կերթաս առնուլ սագ-
 Ունեցածիդ դո՞ն եղիր,
 Մի շատ բանի փափազիր:

Շատին ըզհետ ընթացող
 Սովաւն ալ շուտ կորցընէ-
 Շուկայն բըրինձի դացող
 Տան ժաւարը դողցընէ:

Իշխանին թէ տաս կաշառ
 Դատող շահիս անպատճառ-
 Թէ դատարկ ձեռօք դնաս
 Իրաւունքէդ զուրկ մնաս:

Թէ մեծաւոր, թէ իշխան
 Պատուոյ յարգանաց արժան
 Այն ատենը կըլինին,
 Երբ անկաշառ կըդատին:

Երկար քննէ դատաստանը
 Դատաւոր արդարասէր-
 Կտրճ կըկապէ դատաստանը,
 Կէ՛ք է կաշառասէր:

Ղարդին կարծիր ի զարնան
 Հոտըն քաղցրիկ է մարդկան-
 Ոսկին փայլուն ու դեղին
 Կաշառակուր քննիչին:

Դնչ անեմ ցաւ շատ ունիս,
 Երբ դատուրկ ձեռք կերեւիս-
 Դու չնո լսած այն առակ-
 «Չերեւեցցիս ձեռք դատարկ»:

ԺԱ.

ԾԱՆՐԱԲԱՐՈՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒ-

ԹԻՒՆ:

Ծանր կեցիր լիտր դաս,
 Ի՞նչ բան է թեթեւութիւն-
 Թեթեւօթիկ մարդիկը
 Ծաղրելի են ամենուն:

Ամեն ծանր քաղղներ
 Եպիսկոպոս չեն դառնար-
 Ամեն ծանր խօսողներ
 Կարգ ու կանոն չեն դիտնար:

Պատուաւոր իշխանաւորք
 Իրենց յարգ հորուտանեն,
 Երբ մօտերնին սիրնորք
 Ամեն օր երթեւեկեն:

Դուռը շատ մեծ բացօղին
 Խիտո դժուար է զայն փակել,
 Խոշոր ու մեծ խօսողին
 Քիչ պատանի յարգ զանեւ:

Արատաւր եղած տեղը
 Խենթի պէս մի ծիծաղիր-
 Հարսանիք եղած տեղը
 Այրիկ պէս մի տրտսիր:

Ծանր եղիր ի հարկին
 Դէմքդ գործդ հաւատաւ-
 Թեթեւութիւնը զլիսին
 Յիմարաց է բնական:

Ծանրաբարոյ եղողը
 Դանդաղ ապուշ չըկենայ-
 Գործունեայ եւ առօղը
 Անդկայշ գործ չտեսնայ:

Յամբ քայլի մեծ խօսել
 Ծանրութեան չեն նշանակ-
 Պէտք է հանդարտ քիչ խօսել,
 Բայց ունենալ արդիւնք շատ:

Թէ լինէր սովորութիւն
 Պատիւ տալ ծանրաշարժին-
 Ճշմարիտ արդարութիւն
 Զայն շընորհէր ուղտերին:

Ծանր խօսող սիրտ ծակող
 Տմարդի է եւ անկիրթ-
 Կարգ ու կանոն չգիտցող
 Խակ պտուղ է վայրի կլիթ:

Ժիր գործածէ խելօք մարդ
 Իւր աղարակն այգին արտ-
 Ծանրաբարոյ զլիս տէրն
 Հեշտ սփովէ իւր ցաւերն:

Մանր եղիր ոչ այնքան,
 Որ կշիռը չընակի:
 Զափաւորեալ ծանրութեան
 Կարդ ու կանոնը գիտցի:

Նանրակաց մարդ պատուելի,
 Թեթեւամիտն ծաղրելի:
 Խօսք ճշմարիտ փորձերով
 Գովեստ կառնու ծափերով:

Յուռթի արտօրայ
 Հասկալից որայ:
 Մանրութիւն բարուց
 Փառք է վայելուչ:

ԺԲ.

ՄԱՌԱՅ ԵՒ ՊԱՇՏՈՆ:

Քատ ծառայ եւ չար ծառայ,
 Զունիս բնու մի ծառայ:
 Հաւատարիմ շունն թէ կայ
 Լաւ ասեն քան վատ ծառայ:

Պաշտօն առիւր չդիտցար
 Պաշտօնիդ դէմ վարուեցար:
 Թէպէտ խելքիդ հաւնեւս,
 Բայց խելքի դէմ կըգործես:

Բան խմացող ծառային
 Ինչ որ ալ տուս արժան է:
 Տխմար անպէտ ծառային
 Կերած հացն ալ հարամ է:

Որ ծառայէ իշխանի
 Սեղանին է մասնակից:
 Եւ ոչ նորա խորհրդի
 Եւ ոչ շահուն լծակից:

Շատ մի տար երես որդւոյդ,
 Որ փորձանք չըլլայ գիտոյդ:
 Թէ շատ խօսիս ծառային,
 Թոյլ կըլլայ իրեն գործին:

Իշխանութիւնն թող ճանչնայ
 Իր բան պաշտօն անթերի:
 Գործ բտանձնողն իւր վերայ
 Գլուխ հանել աշխատի:

Ակամայ տրուած պարզեւ

Մտածմունք է տուողին.

Զուգելով զործող ծառայել

Վնասակար է աղային:

Պաշտօնիդ մէջ լեր արթուն

Մի ծոյլ պղերդ յար ի բուն.

Ծառաներուդ հանդիստ տուն,

Որ բեզ լինին անմնատուր:

Ծառային շատ մի ասեր,

Ամեն պակաս մի տեսներ.

Զի որչափ խօսք ալ խօսիս

Ծոյլ ծառայէն շահ չունիս:

Ծառայ լինել ամօթ չէ,

Ծոյլ մնալն է խիստ ամօթ.

Ո՛վ աշխարհիս ծառայ չէ.

Ոմանք հարուստք, այլ կարօտ:

Ծառաներուդ խնամք տան,

Որ սրտով բեզ ծառայեն.

Գործողըդ մէջ լեր արդար,

Որ չասեն բեզ անօրէն:

Օղնութիւն մի խնայեր

Կարօտ եղբօր ընկերին:

Զգուշացիր ծառայել

Միայն կրիցըդ մոլեղին:

Պաշտօնատար շատ մարդիկ

Իշխանաց են խաղալիկ.

Այլ է պարտքըդ պաշտօնին

Եւ այլ է մեծաւորին:

Քո պաշտօնին հետ եղբօր,

Այլ զործող մի խառնուիր.

Երկու ժմերուկ մի անթի տակ

Զըսեղմիր կասէ առակ:

ԺԳ.

ԿԱՐԾԻՔ ԵՒ ՄՏԱՏԱՆՁՈՒԹԻՒՆ:

Մարդիկ կարծեն բեզ հարուստ,

Գու մտածես քո ապրուստ.

Ի՛նչ որ ունիս զու գիտցիր,

Այլոց կարծեաց համբերիր:

Կրկին կարծեաց բռնուողն

Մտատանջի սրտին մէջ:

Իւր ապրուստէն զրկուողն

Բերկրանք չունի կեանքին մէջ:

Կասկածոտին երբ կուզես

Ճշմարիտը դու խօսէ:

Միտքն իմացիր ըննէ տես

Շոր նոր կասկած կը յայտնէ:

Մտօր աստ անդ ղեզերի

Քանի խակ է իւր դատում:

Մտրդ որ զխում խելք չունի

Ամեն խօսք սուտ է հանում:

Կասկածոտն է անհաւատ,

Կայր խորհրդով անաւարտ:

Անխորձ զլուխն ամեն ժամ

Ինքնին կուզէ առնուլ համ:

Երբ որ երկինք որոտայ

Կըվաղվաղէ ժիր կաւորն:

Երբ փայլակն ալ շողշողայ

Դանդաղի կարծիքաւորն:

Երկիւղ ունիս ամեն ժամ

Քո շուրջն եղող մարդոցմէ:

Քեզ վնասել տարածամ

Կըկասկածիս անոնցմէ:

Մահու կենաց մէջ մնաս,

Երբ կարծիքով կըյուսաս:

Երկմտութեամբ յուսացողն

Շուտ կըպառկի վերջին հողն:

Կասկածոտըն մտածէ

Արդեօր վտանգն անցած է:

Ինչ փորձանք որ պատահի

Թշնամիէն կըկարծէ:

Երբ բժիշկը հմուտ չէ,

Կըծանրանայ իւր հիւանդ:

Երբ կասկածոտ մի մարդ է,

Կեղծ կըկարծէ անդամանդ:

Երբ նաւակն է ծովուն մէջ

Անհնար է կըշարժի:

Երբ կարծիք կայ մտաց մէջ

Միշտ անդադար կըյուզուի:

Թէ դորժես միշտ չարութիւն
Անշուշտ միտքդ յուզեալ է.
Կարծիքաւոր վատ մտքոյն
Բարի խորհել դժուար է:

Առարկաներ զեղեցիկ
Օգտակար են տեսնողին.
Կասկածներ եւ շատ կարծիք
Մարդոյս վտանգ անկարծիք:

Ով չճանչնար ճիշտ մէկը
Անշուշտ կարծիք կունենայ.
Ատելութեան չար նիւտը
Կասկածոտին մօտենայ:

ԺԴ.

ՀԱՄԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ:

Աշխատողն կառնու վարձ
Հաւատարիմ թէ եղաւ.
Չըմնար երբէք քաղցած
Համբերող թէ որ եղաւ:

Թէ մեղադրեն քեզ օտարք
Կամ բամբասեն քո կեանք վարք.
Թէ անմեղ ես համբերես
Քեզ պատրաստես երկնից յարկ:

Դժուարին է համբերել
Շախտտանաց ծանրութեան.
Դժուարին է մեղ տանել
Քսու լեզուի դառնութեան:

Թէ ոյժ չունիս չես կարող
Հօրի ձեռք ուրել,
Պարտիս լինել համբերող
Սիրով նոյն ձեռք համբուրել:

Թէ ծու կուզես հաւերէ
Կըռկըռոցին համբերէ.
Թէ փափաղիս հանդստեան
Համբերող լեր տքնութեան:

Ով ունի համբերութիւն
Նորա է արքայութիւն.
Այր անհամբեր յուսահատ
Վնաս կուտայ իւրեան շատ:

Թշուառութեան նեղութեան

Վլատ օրերուդ համբերէ.

Գո աւուրց յաջողութեան

Անցեալ օրերըդ յիշէ:

Փորձանք վնաս անպակաս

Յորչափ յերկրի աստ մնաս.

Համբերատար եղի՛ր մարդ

Փորձանքն լինի զիւրայաղթ:

Խշին հետ ըսն խօսողը

Պէտք է լինի պռռացօղ.

Համբին հետ դործ ըննօղը

Պիտի լինի համբերօղ:

Երկար բանտի մէջ կեցօղ

Յուսահատի իւր կեանքէն.

Համբերութիւն ունեցօղ

Կրփրկուի վտանգէն:

Բաղդին լուծին ի ներքեւ

Համբերութեամբ կրպակաս.

Յոյսդ չեկար ի դերեւ,

Եթէ իսպառ համբերես:

Համբերէ անիրաւին

Յաղթես նորա չար կամբին.

Պատասխանը խիստ մի տար,

Որ հասնիս քո վախճանին:

Խաչն է յայնժամ դժուարակիր

Երբ համբերօղ դու չես լինիր.

Եթէ սիրով յուսիդ տարիր,

Դժուարութեան չես հանդիպիր:

Մեղուն ժողուենց ծաղկանց հիւծը:

Շերամի որդ թըծին նիւծը.

Մեղրից լինին քաղցրաւենիք,

Իսկ շերամից կերպաս, թաւիշը:

ԺԵ.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԵՒ ՊԱՆԴԻՏՈՒԹԻՒՆ:

Հայաստանի օդն եւ ջուր

Կազդուրիչ է եւ մաքուր.

Երթամք մեք ալ հայրենիք,

Լինիմք առողջ երջանիկ:

Հայրենիքէդ դու հեռի

Սիրտդ հողիդ կը հալի:

Դժուարին է պանդխտել

Յօտար երկիր ականջով:

Հին Խարայէն գերութեամբ

Ինչո՞վ օրերն քաղցրացուց:

Հայրենեացն յօտարութեան

Նա յիշատակն հնչեցուց:

Քո հայրենիք մի մոռանար

Օտար երկրում շատ մի մնար:

Քո ընտանեաց սէրն ի սրտումդ

Թող լինի վառ խորհող մտքումդ:

Նախահօր պէս արտաքսուած

Յօտար երկիր եմք պանդուխտ:

Հայրենիքէ հեռացած

Կրկին դառնալ ընեմք ուխտ:

Ամէն մարդոյ ցանկալի

Հայրենիքը տեսանել:

Զերթ որդեսէր հօր բարի

Իւր զաւակունք ողջ տեսնել:

Պանդխտիլը մի մեղք չէ:

Մեղք է մոռնալ հայրենիք:

Միայն վաստակն հերիք չէ:

Պէտք է յիշել ընտանիք:

Հայաստանն է սղաղղեաց

Զեռք ծնօտին է դրած:

Կողբայ յուէտ կըմաշի

Անվսիթար զերթ այրի:

Հայաստանի վարագոյր

Օրըստօրէ բացուում է:

Ուսման լուսոյ քաղցր բոյր

Հետզհետէ շնչում է:

Արդեօր հեռն ժամանակ

Գտնելու իւր նախկին փառք:

Թէ վճռուած է այսպէս

Մնալ անտէր այրուոյ պէս:

Դիտեմ օր մի պիտի դայ

Բարոյական փրկանաց:

Որ դամբանէս խրախանայ

Յօղուածք ծերոյս ոսկերաց:

Բուն հայրենիքն երկինքն է,

Աշխարհի մէջ պանդուխտ եմք.

Մեր վերջը թէ բարի է

Դրախտն կը ժառանգեմք:

Պէտք է խորհի ամեն Հայ

Պանդուխտ եղբօր մի հնար,

Որ չքստանայ վարք օտար

Եւ իւր լեզուին մէջ մնայ:

Հայաստանը լաւ երկիր,

Բերք ու պտուղ լիալիր,

Հողն ալ պարարտ մշակուած.

Մարդիկ ուսման ծարաւած:

ԺԶ.

ՀԻՒՐ ԵՒ ՀԻՒՐԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ:

Հիւրասիրին պարծանք մեծ,

Ազնիւ հիւրին զինը մեծ.

Շատախօս հիւր ծանծրոյթ է,

Ուշ հանդիպօղն յարդի է:

Ամեն առ քեզ դիմօղներ

Սիրով ներս ան եւ պատուէ.

Ամեն գրեզ ատօղներ

Մի՛ տնարգեր, այլ յարգէ:

Յիշեմք ամենքս թէ հիւր եմք

Այս աշխարհի պանդուխտ.

Այնպէս շարժիմք զործ տեսներ

Որ Համլէնամք երկնքում:

Մեծ հիւրընկալ է Աստուած,

Որ զաշխարհ մեզ է շնորհած.

Նորա նման ամեն օր

Պէտք է լինել հիւր պատուօղ:

Ներողամիտ եղիր, մարդ,

Բո՛ հիւրերուդ թերութեան.

Զխտես նոյն իսկ չքնաղ վարդ

Կունենայ փուշ դառնութեան:

Հիւր գնացօղ թող հազնի

Հանդերձ մաքուր վայելուչ.

Բայց հանդերձէն աւելի

Վարմունքն ընէ վայելուչ:

Ձար հիւրերուն է բնական

Անձին եւ եթ հաւանել.

Քամի ծաղով խօսական

Դրացիները մեղադրել:

Խօսքըդ լինի թող անոյշ

Քան տանդ քաղցրաւենին.

Բամբասանքէ լեր զգոյշ,

Հիւրեր քեզնից չպաղին:

Չանձրանալու նշաններ

Հիւրին ցոյց տալն է ամօթ.

Չես հիւրասէր, միտքդ բեր

Որ հիւրք քեզի չեն կարօտ:

Պատուէ սրտանց քո հիւրեր,

Հաց որ ունիս մի պահեր.

Հիւրասիրին վարձ մեծ է

Եւ աշխարհ զայն ճանչցած է:

Հիւրերուդ ցոյց տո՛ւր յարզանք

Քո ծառայից մի զրկանք.

Զի մինն յարգել մին զրկել

Անաստուածին է վայել:

Սիրելեաց հետ տեսութեամբ

Կարգոյ կեանքը քաղցրանայ.

Բայց պէտք է խմաստութեամբ

Հիւրն ու հուրն իմանայ:

Դէմքն է պատկեր մեր հոգւոյ,

Վարմուներ պատկեր կրթութեան.

Քաղաքավար հիւրերուն

Չասել խօսք ինչ քսութեան:

Կեծատուն ազահ

Հիւր չուզեր յաճախ.

Թէ որ հիւր մի զայ

Զըլինիր ուրախ:

ԺԷ.

ՉԱԽՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՅԱԶՈՂՈՒԹԻՒՆ.

Երջանկութեան մէջ էիր

ՉԱտուած միտքդ չըրերիր.

Չախորդութեան մէջ ընկար

Աստուծոյ փաթըտուեցար:

Ո՛չ ամեն զործ է բարի
 Եւ ոչ ամեն զործ յաջող.
 Ով որ զործել միտք ունի
 Պէտք է ըլլայ լաւ ընտրող:

Մի կարծեր թէ շատ կապրիս,
 Այս աշխարհն է անցաւոր.
 Որչափ փափար շատ ունիս,
 Դարձեալ մօտ է մահուան օր:

Յաջողութիւն մեկ կուզայ
 Առանց կանխաւ ծայն տալոյ.
 Թէ իւր արժէք չըզիտցայ,
 Նա պատրաստ է փախչելոյ:

Յաջողութիւն բեղ հիւր է,
 Զգոյշ լեր չըփախցնես,
 Թէ յաջողութիւն երթայ
 Թշուառութիւն շուտ կուզայ:

Չարին ու բարւոյն մէջը
 Անազին անջրպետ կայ.
 Դառն աշխարհիս մէջը
 Անհամար փորձանքներ կայ:

Ինչպէս հողմին սաստկութեան
 Կը յաջորդէ մեղմութիւն.
 Նոյնպէս եւ անբաղդութեան
 Յետոյ հասնի բեղ խնդում:

Անցեալ ժամուան դէպքերը
 Ձեզի խրատ թող ըլլան.
 Ետքի զալիք բաները
 Յաջողութիւն թող ըլլան:

Թէ Աստուծոյ մատը կայ
 Բաղդ ասածդ անօղուտ.
 Թէ որ Աստուած հեռանայ,
 Բաղդը դարձեալ անօղուտ:

Մնօղաց անէծք ցաւազին
 Թշուառութիւն զաւակին.
 Մնողաց սրտանց օրհնութիւն
 Զաւակաց երջանկութիւն:

Ոտով ճամբայ դնացօղ
 Շուտ կը հողնի կըմնայ.
 Քսակը փող չունեցօղ
 Գիշեր ցերեկ մըտմտայ:

Երբ քո վաստակ առատ է
 Զըլլայ ծախսես ամենը,
 Քիչ բանով ապրիլ նայէ,
 Վերջը կուղայ վատ օրը:

Աշխարհիս բազդ անիւ մի է
 Միշտ անւոյ պէս շուտ շուտ կառնայ.
 Քո վրայէն կանցնի կերթայ,
 Բայց դու կանցնիս, նա կլմնայ:

Նորափթիթ ծառ պարտիզին
 Շատ փորձանքներ ունի առջին.
 Նոյն նորածին տհաս տղայն
 Զգիտէ բնաւ իւր ապագայն:

ԺԸ.

ՃՇՄԱՐՏԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՈՂՈՔՈՐ-
 ԹՈՒԹԻՒՆ:

Ճշմարտութիւն սիրեցիր,
 Ստուծեան դու հրաժեշտ տուր.
 Լաւ դործի որ ձեռք զարկիր,
 Զար դործքերդ հեռացուր:

Երկինք զնա որսնէ
 Ճշմարտութեան բուն հիմը,
 Դու ալ նորա հետեւէ,
 Որ լինիս իւր նմանը:

Ճշմարտութեան դրդօղը
 Մեր անաչառ սուրբ խիղճն է,
 Սատանային լսօղը
 Ամենից վատ անխիղճն է:

Շողորորթին բերանը
 Ճշմարտութիւն կըթլւրէ,
 Արդարասէր շրթունքը
 Ստուծիւնը կըհերքէ:

Մի խօսիր սուտ ի խնջոյս
 Եւ մի շորթեր ի հաճոյս.
 Մարդահաճոյն ստախօս
 Կարհամարհուի իրբեւ խող:

Ճշմարտութիւնն շատ անգամ
 Դառն ունի կերպարանք.
 Բայց հետեւանքն է քաղցրահամ
 Ով որ ունի լաւ ճաշակ:

Շողորործը յաշխարհի

Ամենէն վատ էսկին է.

Որ կը կարծէ զիւր բարի

Թէ քծնելով կը զանէ:

Ճշմարտութիւնն մեռած է,

Արդարութիւնն հողեկարք.

Ճշմարտութիւն թէ յառնէ,

Ուղղութիւն շուտ կուգայ յայտ:

Աշխարհիս մէջ լաւ համբաւ

Ստացուածքէն չէ կախեալ.

Բարի վարք եւ անուն լաւ

Շատ մեծ բան է ունենալ:

Թանկազին է մարդոյ յարդ

Թէ ճշմարտիւ ճանչնայ մարդ.

Ճշմարտախօս թէ եղար

Մերձ հալածուիս մերձ տան փառք:

Շողորործ մարդն հաճելի

Լինի հարուստ իշխանաց.

Ճշմարտախօսը ատելի

Կատարկազրուիս մեծաց:

Շողորործին մի հաւտար

Սըտին խարուօղն չէ արդար.

Կեղծաւոր երկխօս բերան

Որոգայթ է եւ դարան:

Ճշմարտախօսը իրենց կիանք

Անկեղծութեամբ կը վարեն.

Ստախօսներ իւրեանց վարք

Կեղծ ստութեամբ կը ծածկեն:

Ճշմարտասէր մարդոյ սիրտ

Խօսքովն երբէք չի մացուիր.

Ամեն կարծեալ միամիտ

Սուտ խոստումներով չըխաբուիր:

ԺԹ.

ՄԱՀ ԵՒ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ:

Հարուստ աղքատ մեծատուն

Մի օրինակ ծնանին.

Մի օրինակ է դարձեալ

Անողորմ մահն ամենին:

Քանի քանի մարդիկներ
 Ճոխ եւ ւարուստ ապրեցան.
 Իսկ ի վերջոյ վեց կանգուն
 Կտուրի մէջ փաթթուեցան:

Արդարներուն յիշատակ
 Գովուծեամբ է հռչակուած,
 Ամբարշտաց անունը
 Մահուանէ վերջ անարգուած:

Աղատիլը մահուանէ
 Երջանկութեան հասնել չէ,
 Քանի որ կայ մեռնիլը,
 Երջանկութիւնն ոչինչ է:

Մարդ կըծնի մեռնելու,
 Յերեկեան վերջն է զիշեր.
 Մարդ կըմեռնի յառնելու,
 Մուծն ունի ախլ լուսաբեր:

Մարդիկ շատ խելացի են,
 Ամեն հնարք կըդառնեն.
 Իսկ անգուծ մահուան առջեւ
 Յակամայից ծնրեղրեն:

Մահը կուգայ իբրեւ զող
 Կըմօտենայ մաքդոյս բով.
 Կըզոդնայ քաղցր կեանքը,
 Այն կծղէ սղոյ քող:

Մերենան միշտ կըդառնայ
 Եւ երբեմն կըզաղրի.
 Մարդը սրչափ շատ ապրի,
 Յանկարծ մի օր մահը դայ:

Մարդիկ չունին իրաւունք
 Մէկզմէկ մեռցնելու.
 Ով որ մարդ մը կըսպանէ
 Հոգւով մարմնով կորած է:

Ի՞նչ է մահը վերջապէս.
 Մէկ սոսկալի վայրկեան մը,
 Նոյն վայրկեանը միշտ յիշես,
 Քեզ կըդտնես զրախտը:

Մարդ քանի որ է կենդան,
 Ճոխ զղեօտներ կըհաղնի.
 Երբ որ մանէ գերեզման,
 Պատանքէն զատ բան չունի:

Հողի առնող հրքեշտակ

Թէեւ Գարրիէլ լինի.

Ես չունիմ վատ յիշատակ,

Որ սարսափի իմ հողի:

Մարդկանց բարբը տարօրինակ

Յնունդ եւ մահ միօրինակ.

Տապար պատրաստ ծառին արմատ

Կրկնորէ ծերք եւ տղայք:

Մահը քեզ մերձ դուռդ է հասած

Ումն մարդկանց է վիճակուած.

Յամենայն ժամ լեր դու արթուն,

Չդիտես ժամն անդուծ մահուան:

Կ.

ՄԱՐԴ ԵՒ ՄԱՐԴԿՈՒԹԻՒՆ:

Մարդ ծառի է նմանակ,

Պտուղն է իւր բարի վարք.

Չարապտուղ ծառ անպետ

Կրկնորուի բնոյն հետ:

Շատ մարդ կերթայ Եւրոպա,

Բայց կըմնայ անոպայ.

Շատ մարդ ալ կայ Ասիա

Եւրոպացոց նախանձ տայ:

Երկրիս վրայ շատ մարդ կայ,

Շատերը մի մարդ չարժէ.

Հազար աժող մարդ ալ կայ,

Բայց եւ նա հաղուաղիւտ է:

Ամենայն որ ճանաչին

Իրենց բարուք ու վարուք.

Մետաղները ճանաչին

Իրենց զանազան ձայնիւք:

Յաճախակի տեսութիւն

Կուտայ համարձակութիւն.

Թէ շատ զաղտնիր տաս մարդոյ,

Գեղ բերէ անսպասուութիւն:

Մարդ թէ գիտնայ իւր վսխճան

Չդուշուծեամբ կըշարժի.

Մարդոյս կենաց դաւաճան

Փորձանք վտանդ աշխարհի:

Անձնասէր մարդ կըկարծէ

Թէ միայն իրեն համար

Ամեն բան ստեղծուած է

Եւ ոչ ուրիշի համար:

Բաւական է ծաղիկ մը,

Որ ակորժ հոտ ունենայ,

Բաւական է մարդոյ մը

Որ ընտիր բարբ ունենայ:

Ծաղիկն ու խոտ այսօր կան,

Իսկ ի վաղիւ փճանան.

Մարդ մի այսօր կանգուն կայ,

Վաղը հնձոց պէս կկոխայ.

Մարդկութեան օրէնքն այն է,

Որ այր զընկեր իւր յարդէ.

Տմարդութեան նշան է

Թէ որ զընկեր կանարդէ:

Մարդ յաշխարհի անցաւոր

Մեծ մասամբ է յանցաւոր.

Յանցանք չանող մարդ չկայ,

Յանցաւորին սրտաթիւ կայ:

Մի հաւատար այն մարդուն

Որ խոստմունքը կուրանայ.

Ապուշ կասեն այն մարդուն

Որ լսածը կըմոռնայ:

Մարդկանց միտքը ի չար անդարձ

Մանկութենէ յաւէտ միտուած.

Կրթութիւնը կրնայ միայն

Բարին անել ընտելական:

Մարդոյս պարծանքն է գիտաւոր

Խեղբ ու ուսում ունենալ.

Իսկ բան զամեն զարդ փառաւոր

Լաւ վարք ու բարբ ունենալ:

ԿԱ.

ՄԻԻԹԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՍՓՈՓԱՆԻ:

Յաւակցիր այն անձերուն

Որք անկար են չունին տէր.

Միշտ խրատ տո՛ւր լո որդւոյն,

Եթէ ունիս վրան սէր:

Թէ սէր ունիս ընտանեաց

Կըջանաս միշտ պիտոյից.

Կարեկցութիւն մեծ անձանց

Սէր սփոփանք են սրտից:

Ո՛վ որ չտար սփոփանք

Անմխիթար սրտերի.

Զգիտէ նա ինչ է կեանք

Կաղաչէ օր մի որրերին:

Մեծ մեծ հօտեր կշտացուց

Ինքնաբոյս լերանց արօտ.

Ողորմածին մատնացոյց

Ամենայն անսէր կարօտ:

Աշխարհը մուծ ախուր է

Իրեն զաւկէն զատուողին.

Սփոփանքը շատ քաղցր է

Սիրտը տխուր եղողին:

Արազիւն է դարձարեք

Կասեն ազաւ ծինաբեր.

Սփոփանք տայ դարունը,

Բուրը մրրիկ ձմեռը:

Անկիւնաւոր չէ ոսկին,

Բայց ամենուն կենաց զին.

Աղբատին մեծ սփոփանք,

Երբ ընդունի: Նա կրկին:

Սիրտըդ զուարթ եւ ուրախ

Բայց որդիդ է խտրերախ.

Ժամանակին կրթէիք

Անմխիթար չըլլայիր:

Մխիթարանք անճարին

Մեծ բարութիւն է անել.

Ուսուցանել տղէտին

Փայլ մեծ կուտայ հանճարին:

Վշտացելոց սրտերուն

Մխիթարանք սփոփանք.

Ուրախութիւն որբերուն,

Երբոր կօղնեն բարերարը:

Քաջալերէ բո որդին

Որ չարաց հետ չլինի.

Մխիթարանք բո սրտին,

Եթէ ուսման սէր ունի:

Լաց արտասուեր խեղճ որբոց

Գուժ կըշարժեն շատ մարդոց.

Պարտք կարեւոր իշխանաց

Մխիթարել այնպիսեաց:

Մխիթարէ եւ սիրտ տոնր

Վշտացեալ տխուր մարդկանց.

Փոխան բարեացդ տրիտուր

Կը շնորհէ քեզ Աստուած:

Որդւոց թողանց բազմութիւնք

Տայ աղքատաց մտածմունք.

Մխիթարանք է հարց մարց

Կրթեալ որդիր ծնողաց:

ԿԲ.

ՅՈՅՍ ԵՒ ԵՐԱԶ:

Համբերեցինք ընդ երկար

Անուշիկ յոյս սուտ ելար.

Մէկ ծիծեռնիկ չբերերք

Հետը դարձն կենսաբեր:

Յոյսը մի սուրբ շղթայ է:

Որ երկնքէն կախուած է.

Դու փաթտուէ հաւատով

Քեզ շուտ երկիրն կըհանէ:

Յուսով ապրէ յուսով մեռիր

Հաւատք եւ սէր ունեցիր.

Թէ որ յուսով մեղանչես

Գիտցիր անյոյս կորնչիս:

Բարի զործոց հետեւողին

Ձրլար ճամբան երկիւղով.

Մարուր սրտով ննջողին

Երազն լինի անխուով:

Քաղցած մարդը կերպէ:

Պատրաստ սեղան առատ հաց.

Ծարաւ եղօղն քնոյն մէջ

Գէթ ջրալիր սըընաց:

Երիտասարդ այր ուժով

Բեռն տանի իւր ուսով.

Թէեւ մարդ ապրի յուսով

Ամեն բան լինի փողով:

Ինչ որ վախ տայ զիշերը

Նա ոչինչ է ցերեկը.

Ինչ որ օրուան մէջ խորհիւն:

Զայն կըտեսնեն յերազին:

Ինչպէս երազ յետ քնոյ

Յընդի ի յօղ եւ կանցնի.

Այնպէս վայելք մարդկայնոյ

Յոչնչութիւն զըլօրի:

Մեր օգտակար կարծածը

Շատ անդամ մեղ վնաս է.

Քեզ համար պէտք եղածը

ՅԱստուծոյ միշտ սպասէ:

Անցեալ կեանքդ լաւ քննէ

Ապառնին ապահովէ.

Թէ եւ անել բանտն ըլլաս

Յոյս չըկտրես Աստուծմէ:

Քրիստոնեան կըլուսայ

Իւր յոյսով զուարթ կըլլայ.

Յուսահատօղ փոքրողին

Վերջը անմեղասական կըլլայ:

Թեթեւամիտ եղօղը

Երազով մխիթարուի.

Կատարեալ մարդ եղօղը

Լաւ բաղդի կըհանդիպի:

Մարդ ոք իւր բաղդին վրայ

Որչափ եւ վստահ լինի,

Բաղդն անհաստատ խաբերայ

Յաջողութեան յետ կուռի:

Սուտ հարցուկներ երազներուն

Սովոր են տալ սուտ մեկնութիւն.

Շատ երազներ ինքնին սուտ են,

Ալ ինչ օգուտ մեկնութենէն:

ԿԳ.

ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ԲԱՐԵՄԱՂԹՈՒԹԻՒՆ.

Երեխայք են յոյժ ուրախ

Երբ կըհասնի նոր կադանդ.

Իշխանաւոր մեծ մարդոց

Քաջութիւն դռներ մեծ ցաւոց:

Ժամանակն ալ օրն ալ այս
 Կենաց մէջ ծոյլ չմնաս.
 Ամեն օր խաղալ խնդալ
 Քեզ կըբերէ վերջը լալ:

Նոր է բեզի այս աշխարհ
 Անցեալ տարիքդ մոռացիր.
 Հնոյն մէջ սխալութեան
 Նոր տարին զգուշացիր:

Տարեգլխին թող ընծայ
 Իւր ծառայից աղան տայ.
 Աղքատին համար սլաղեւ
 Հաճելի է զերթ անձրեւ:

Ով որ հասցէ նոր տարւոյն
 Արթուն լիցի իւր հաշուոյն.
 Ո՛չ թէ միայն նիւթական
 Այլ աւելի հողեկան:

Հիւսէ բեզ միշտ նոր զարդեր
 Նոր տարւոյն հետ բարիքներ.
 Զարկք ու մեղք թէ ունիս
 Թող, այլ եւս մի կրկնէր:

Նոր տարւոյն մէջ միտքդ բեր
 Անցեալ օրեր քո կենաց.
 Քո վարք լինին բարերեր
 Որ որս չըլլաս չար դիւաց:

Բարի խոստմունք ընտղներ
 Բաւական շատ իսկզբան.
 Բայց զայն արդեամբ գործողներ
 Զեն երեւիր վերջ տարուան:

Նոր տարւոյ հետ նոր վարձուց
 Ամենայն մարդ յոյս ունի.
 Բայց հակամէտն չար գործող
 Վարձուց կըլլայ արժանի:

Աւուրք կենաց յոյսվին
 Շուտ կըսահրն զըտրին,
 Թէ յանկարծ գայ վերջին օր
 Պաշար պէտք է հողիւոր:

Երկոտասան ամիս է
 Տարւոյ ամբողջ մի շրջան.
 Որոնց մէջը միշտ պէտք է
 Մարդիկ ըլլան բարեւան:

Յոյս որ ունիս շատ ապրելոյ

Ամեն առեն զործէ բարի.

Թէ փափարիս դու նոր տարւոյ

Նորափետուր վարք զդեցիլ:

Քեզ աւետիս նոր խնդումեան

Տարեղլիոյ օր պատուական.

Նայէ հոգւով յերկինս ճսմես

Եւ երկրաքարշ ախտից յաղթես:

Տարին անցաւ բարիք չունիս

Ունայն դատարկ միշտ դեզերիս.

Թէ ծուլանաս զործել բարին

Յաւ կըրերես քեզ նոր տարին:

ԿԳԻ.

ՇԱՀԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՅԱՆԿՈՒԹԻՒՆ:

Ղնատուեց շատ շահասէրն

Ամեն չարիք զործելով.

Մոլի եղաւ ցանկասէրն

Սոլանումեան ելնելով:

Շահասէրն ինչ որ տեսնայ

Զեռք բերելու կըջանայ.

Յանկուծիւն եւ զոզուծիւն

Կընոյնանան շատ դէպքում:

Ամեն բանի ցանկուծիւն

Կուտայ մտաց ապշուծիւն.

Մարդ մի զետնէն ինչ գտնէ

Իրեն համար մի զանձ է:

Շահախնդիր մի լինիր

Այլ աշխատէ անձանձիր.

Որ ցանկայ միշտ իւր օգուտ

Մարդկուծեան է անօգուտ:

Մեղադրելի է այն մարդ.

Որ կըցանկայ միշտ շահիլ.

Շահ փնտրող անկուշտ մարդ

Զըկրնար մի սիրտ շահիլ:

Անհոգ եղողն իւր ծախուց

Իրեն զանձին վնասէ.

Ցանկացողն մեծ վարձուց

Փոքրին բնաւ հասած է:

Խելքըդ շատնալ թէ կուզես
Մեղրին համը միշտ նայէ՛.
Թէ շատ վաստակ շահ կուզես
Ունեցածըդ տնտեսէ:

Թէ որ լինի շահասէր
Քաղցր կեանք օր չունենար.
Որ շահին է մտաբեր
Եւ ոչ մի շահ չստանար:

Մարդ պարտաւոր է հսկել
Դիզած պահած զանձերուն.
Մարդոյս պէտք է փող շահել
Որ ճար անէ ապրելուն:

Ունձին միայն շահ խնդրօղ
Ո. յլոց կենաց է խուզօղ.
Կատուն որչափ կուշտ պահեւ
Բնուծիւնն է դարձեալ դող:

Անձնասէր եւ շահասէր
Խորին իւրեանց շահ վաստակ.
Թո՛ղ շատերուն զայ աւեր,
Իրենք շահին փող անյաղ:

Բարեսրտին հացն քաղցրահամ,
Շահասիրին է դառնահամ.
Որչափ ցանկայ շահասէրը
Իւր շահերէն չառնուր մի համ:

Փողն հարկաւոր ամեն ատեն
Բայց մի յուսար խիստ ժլատէն.
Շահասիրին խելքը միտքը
Փող շահին է առատօրէն:

Փառք աշխարհի իրրեւ ծաղիկ
Դիւրամառամ վաղամեռիկ.
Շահասիրին եւ բազում զանձ
Կորուստ կերթայ մի օր յանկարծ:

ԿԵ.

ՈՐԴԵՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՈՐԴԻՔ:

Որդի ունիս շատ խոհեմ,
Ինչո՞ւ կասես զժբաղդ եմ.
Քո որդւոց յարգ ճանաչիր
Եւ կրթութեան միշտ խորհիր:

Եթէ որդիդ անմիտ է,

Փողըդ զիտցիր կորած է:

Եթէ որդիդ խոհեմ է,

Հարստութիւնդ ու զանձդ է:

Հարց մարց համար մոածմունք

Իւր ընտանիք զաւակունք:

Թէ ամուլի անզաւակ

Կըշատնան այլ զրազմունք:

Պէտք է կրթել զաղջիկներ

Եւ պատրաստել լաւ մայրեր:

Որ ապագայ սերնդեան

Լիցին տիպար կրթութեան:

Որդւոց վերայ լեր արթուն,

Զգուշացուր չարերէն:

Խրատ կարգայ ականջնուն

Որ չըլլաղին ուսմունքէն:

Որդւոց տիպար կըլինիս

Երբ դու ուսման հետեւիս:

Զի ազգու է օրինակ

Քան թէ խօսքըդ եւ առակ:

Մնօղք հարկաւ վշտանան

Եթէ անոնց դէմ կենաս:

Թէ ոչ լսես ծնողաց

Նոցա վշտեր բաշմանան:

Պարկեշտութիւն ազնուափայլ

Թէ ունենայ աղջիկ կրթեալ:

Գոհար է ջինջ իւր ծնողաց

Եւ իւր երկան պսակ փառաց:

Զիրար սիրօղ ընտանիք

Տան կրքերեն լիութիւն:

Խռովասէր ընտանիք

Հիմնադրակ կանեն տուն:

Հայր իւր զաւկին վատ չուզեր

Թէ անառակ իսկ ըլլայ:

Ո՞ր մայր որդին չ'սիրեր

Թէ խենեշ ու ցոփ ըլլայ:

Բազում է ցաւ տրտմութեան

Որդեկորոյս խեղճ այրւոյն:

Ուրախութիւն է սրտին

Նորածնունդ նոր հ սրտին:

Մատանի է քո մատին
 Համեստափայլ ազնիւ կին.
 Որդիքըդ բեզ զաւազան,
 Եթէ տուած ես ուսման:

Իրէ որդիդ զերթ հողիդ
 Որ իսկ պտուղն է կեանքիդ.
 Մի քան ղչտին աւելի
 Որ չբլի բեզ ցաւ սրտի:

Ալիւր շաղուէ պատրաստէ
 Դիր փռան մէջ որ եփի.
 Որդիդ կրթէ խրատէ
 Որ բեզ լինի պիտանի:

ԿԶ.

ՈՒՐԱԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏՐՏՄՈՒԹԻՒՆ:

Թէ խմաստնոց սուղ եղաւ,
 Յիմարաց խելքը թռաւ.
 Յիմարք դէմքով են ուրախ
 Խմաստնոց սիրտն ուրախ:

Դանձ բազում օղուտ կենաց
 Պարտք բազում ցեց ոսկերաց.
 Մարդոյս համար պէտք է փող,
 Բայց ինչ օղուտ վերջն է հող:

Մարդ երբ տրտում տխուր է
 Քիչ կերակրով յապուրդ տայ,
 Տքտմութիւնը կըրերէ
 Յաւ տառապանք անխնայ:

Ապրիւ ամիսն նմանի
 Ուրախ զուարթ մի մանկան.
 Ապագային կըփոխուի
 Աւուրց վշտաց ծերութեան:

Անակնկալ լուրերը
 Սրտի կուտան մեծ ցնծումն.
 Մահադոյժ պատգամները
 Մտաց կուտան մեծ սոսկումն:

Կնոջ երկունք երբ հասնի
 Մահու կենաց մէջ մնայ.
 Երբ մանուկը ծնանի
 Աշխարհը իրեն կըլլայ:

Մարդ մի որչափ ծերանայ

Կեանքը իւրեան քաղցրանայ.

Զուգեր ասուիլ ծեր հիւծեալ

Այլ պատանի քաջացեալ:

Սգոյ զգեստ սեւ կրկայ

Մեռելի տէր շատ կուլայ.

Մարդոյս տխուր կերպարան

Կոտրած սրտին է նշան:

Ամեն կիրքերուն ներքեւ

Սրտի փոքր խայթ մի կայ.

Ամեն հրճուանքէ ետեւ

Անշուշտ տխրութիւն կուզայ:

Տարիքն առած մարդերին

Բաղձանքները կըստառին.

Նոցա աչքը մըթննայ

Եւ ամեն ինչ կըսենայ:

Առարկաներ զանազան

Մտաց կուտան զրօսանք.

Զուարճալի տեսարան

Սրտի կուտան մեծ հրճուանք:

Թէ փորձանքն է ընդհանուր

Ինձ համար է հարսանիք.

Որչափ կըլլայ մարդ տխուր

Երբ լոկ իրեն զայ չարիք:

Շատ մտածմունք ունեցող

Գիշերը բուն չունենար.

Սիրելիէն բաժնուօղ

Ուրախութիւն չունենար:

Ուրախ զուարթ խայտան մանկունք

Զունին բնաւ վիշտ մտածմունք.

Ծընողաց պարտքն է անհամար

Խրատել զորդիս միշտ անդադար:

ԿԷ.

ՊԱՐԾԵՆԿՈՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՓԱՌԱՍԻՐՈՒ-
ԹԻՒՆ:

Եթէ տնիս զործ բարի

Մի պարծենար ամեն տեղ.

Թէ պարծենաս կըկորչի

Գործըրդ վարձքովը մէկ տեղ:

Բաղնիք զնա երդէ հոն

Ջայնըդ կըլլայ երգեհոն.

Գովեստ պարծանք այլ ելկրին

Վերադիրով կըհասնին:

Ուսումդ շատ խելքդ շատ

Մի պարծենար ուրիշին.

Քո ամեն մէկ արժանեացդ

Թող ուրիշը կտրէ զին:

Ունեցած ստացուածքնին

Հազիւ մըջնոյ բեռ կըլլայ.

Բայց այնչափ մեծ սիրտ ունին

Որ մի ուղտի բեռ կըլլայ:

Որչափ թանկ է պատուոյ զին

Այնչափ աժան յիմարին.

Անմիտք խիստ շատ կըպարծին

Թէ արժանիք շատ ունին:

Պարծենկոտին փափաղը

Ամեն տեղ զինքը դովել.

Փառասիրին բաղձանքը

Յայլոց յարգանք ընդունել:

Նախնիքներով մի պարծենար

Եթէ լինին խաւ ու սարսառ.

Քո վարք ու բարք քննէ տես

Նախնեացդ արդեօք նման ես:

Որչափ որ սուտ պարծենաս

Համբաւիդ վնաս կուտաս.

Զի վերջապէս յայտ լինի

Թէ չես փառաց արժանի:

Հեղ եւ արդար եղօղը

Զուգեր դովեստ ընդունի.

Իսկ փառատէր եղօղը

Կախորժի յայլոց զովութի:

Պարծենկոտին մեծ ջանքն է

Փառաց լինել ետեւէ.

Որ ի փառաց խոյս կուտայ

Փառք յիւր ոտքըն ընթանայ:

Ամեն մաշիկ հագնողը

Գիտցիր թէ չէ զիւղացի

Ամեն լօղիկ հագնողը

Զըլինիր բաղաբացի:

Թէ լաւ մարդ ես գործով ցնց,

Գործոցըդ տուր ապացոյց.

Առանց գործոյ չոր խոստումներ

Են անանձրեւ որոտումներ:

Թէ պատիւ տաս դու քեզի

Անարդիս միշտ ուրիշէն.

Եթէ ցանկացս դու քեզի

Ազատ լինիս փութիշէն:

Սիրամարդի փետուրով

Չարդարուեցաւ ազուաւը.

Պարծենկոտը սուտերով

Կուղէ խաբել օտարը:

ԿԸ.

ՊԱՐԿԵՇՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲԱՐՁՐԱՄՏՈՒ-

ԹԻՒՆ:

Որչափ պարկեշտ հեղ ըլլաս

Այնչափ ի փառք բարձրանաս.

Գոռողամիտ մի լինիր

Այլ անծիդ չափ լաւ զիտցիր:

Պարկեշտութիւն անծիդ զարդ

Անուշահոտ իբրեւ վարդ.

Բարձրամտաց անարզանք

Տուր որ զիտնայ իւրեն վարձք:

Ֆարձրամիտը զերթ բարտի

Կայծակնահար կըլլնի.

Ֆոնարհամիտը կըծըռին,

Այս է օրէնք եղէզին:

Ֆոնարհ պարկեշտ է ոչխար

Բարձրամիտ չէ, այլ արդար.

Մեզ օրինակ բաւական,

Թէ կըցանկամք բարութեան:

Ֆոնարհաց սիրտ քնակի

Խաղաղութեան հրեշտակ.

Թէ վարք ունի պարկեշտի

Դուր գործն է միշտ յաջողակ:

Պարկեշտ մարդիկ եւ խոնարհ

Շաղկանց բոյր են հոտաւետ.

Բարձրամիտներ եւ հպարտ

Չարին լինին հակամէտ:

Պարկեշտ եւ հեղ կընամարդ
Առն իւրոյ պտակ վարդ.
Բարձրամտեալ լիբր կնոջ
Համբաւն լինի չար ու վատ:

Պարկեշտութիւն մի աստղ է,
Որ մեր վերայ կըփայլէ.
Մի թողուր որ ամպը ծածկեն
Եւ այդ լոյսը շիջանեն:

Բարձրամիտ անձ զերթ տառասկ
Կայրէ իւր մօտ եղօղը.
Պարկեշտ մարդը ջուր առատ
Շիջուցանէ կրակը:

Պարկեշտութիւն զանձ ոսկի
Ունեցօղը կարժէ զին.
Բարձրամիտը յարզ չունի
Եւ ոչ բնաւ արժէք զին:

Պարկեշտը միշտ զովկի
Խոնարհն փայլի գերթ ոսկի.
Արուսեակ է մարդկանց մէջ
Լուսով յաւէտ շողողի:

Զէրթ սիրամարդ բարձրամիտ
Փրուած ուռած կըտոնայ.
Անխոհեմ է չունի միտ
Երբ վնասուի կիմանայ:

Մի դրգոներ այն օձին,
Որ քեզ վնաս մի չունի.
Մի մտիկ տար այն անձին,
Որ քեզի հետ կըվիճի:

Կուտան պատիւ պարկեշտին,
Անդոսնն միշտ ըմբոստին.
Բարձրամիտ գոռոզ մարդը
Կուտայ գովեստ իւր անձին:

ԿԹ.

ՎԱՐՁՔ ԵՒ ՀԱՏՈՒՅՈՒՄՆ:

Վարք դործունեայ առարինի
Ո՛չ մնայ առանց վարձրի.
Իրրիւ թռչուն վանդակի
Զըմնար առանց հատի:

Անլուր տղայն խրատի

Ծառայի չափ յարդ չունի.

Խօսք հասկացող ծառային

Արժան է տալ վարձ կրկին:

Արդարոց կեանք յաշխարհի

Է ցաւերով վշտով.

Ի վերջ կենաց վաղանցուկ

Նոցա վարձքն է մեծաշուք:

Հովիւ պէտք է ոչխարաց

Քաջ հովուին տուր առատ վարձ.

Անվարձ հովիւ կըխուզէ

Բուրդը մատղաշ նոր դառանց:

Աստուածային է վճիռ

Քրտամբ հողը մշակել.

Վերջին կի՛րք եւ վճիռ

Ընդ նոյն հողով մտանել:

Մի կապեր ցուռկ եզին

Որ կաշխատի ի կալին.

Աշխատողն արժան վարձու,

Չըկտրես վարձ մշակին:

Մշակն վարձուն կըսպասէ:

Գրագիրը իւր ռոճկին.

Շատ մեծաւոր մոռցած է

Տէր լինել իւր խոստմունքին:

Լումայ լինի աննշան

Մի անարգեր զու զանի.

Ջրի կաթիլը միանան

Ընդարձակ լիճ կըլինի:

Որչափ մարդիկ դժկամակ

Գոլով փորըը չը որցաց,

Անձ ընտանիք ու զաւակ

Կարօտ հացի են թողած:

Աղբատ հպարտ շատ անձանց

Ինչ օգուտ է զթուծիւն.

Կարձեն իւրեանց արժանեաց

Թերի եղեւ հատուցում:

Ձրի սունդն տայ ծրի.

Տէրունական է պատուէր.

Քեզ փորձառու ծերունի

Սոյն զրդոյկըս տայ նուէր:

Մշակին վարձ հատանող

Պէտք է լինի շատ անդուծ.

Իսկ անխտիր վարձը տուող

Իւր վրնասուցն անփոյջ:

Վարձը տո՛ւր արդիւնք խնդրէ

Կուտը տո՛ւր ձու փնտռէ.

Եւ ծով ծառայն ժիր չըլլար

Անօթի ծին շուտ չերթար:

Մի տար սլատճառ զանգատի

Քո վարձաւոր մշակաց.

Մի թողուր որ կարօտի

Քո զաւակը օտարաց:

Հ.

ՎՇՏԱԿՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՅԱՒ:

Երբոր մէկը վիշտ ունի

Միտքն է յաւէտ տաղնապած,

Երբ վտանդէն ազատուի

Կասէ անցածն է անցած:

Հեղեղի սլէս անձիւ եւ զայ

Գետոց ջրեր կըշաման.

Վիշտը քանի աւելնայ

Սիրտ եւ աղիք քարանան:

Այս աշխարհը է գաւիթ

Վերին կենաց փրկաւէտ.

Թէ մօօր ես չարամյոտ

Կըզրկուիս դու յաւէտ:

Ամեն էակ մարդածին

Չափ չունենար կրածին.

Նեղումիւն եւ տառապանք

Իրեն ընկած է ժառանգ:

Վշտաց ցաւոց դեղ դարման

Գիտնալ մարդկան դժուարին.

Մարդոյս պէտք է անպայման

Համբերուծիւն ցաւերին:

Աշխատութեամբ մոռանամք

Մեր վշտերն ու տառապանք.

Բայց ծուլութեամբ նորոգի

Հեղղացօղ կեանք աղբատի:

Խօսքով վիշտը ամորել
 Է ի ծովի ջուր ածել.
 Պէտք է դորժով խնամել
 Եւ նրան կեանք ազատել:

Վշտէ ի վիշտ դուրուիլ
 Անբաղդութեան հետեւանք.
 Եւ ոչ մէկէ սփոփիլ
 Է արդարեւ դառն կեանք:

Սիրտը նման սրուակի
 Դիւրաբէկ է եւ փափուկ.
 Ո՛րչափ դժուար բժշկի
 Թէ լեզուն տայ վէրք սրտի:

Բարոյական վէրքերը
 Մեծ խոցեր են մեր սրտին.
 Մարդոյս սրտին խորերը
 Քննելն է շատ դժուարին:

Փափուկ տկար սրտի մէջ
 Վէրքը փութով նորոգի.
 Ցնորուած խելքերու մէջ
 Լաւ խորհուրդը տեղ չունի:

Թէ դացիր օտար երկիր
 Պէտք է նոցա յարմարիս.
 Թէ վշտացդ համբերեցիր
 Ի նոցանէ կազատիս:

Ցաւալի պարագաներ
 Երկրիս վերայ խիստ շատ են.
 Սոսկալի շատ փորձանքներ
 Մարդոց համար պակաս չեն:

Սիրտ վշտալի հոգին տխուր
 Պատճառ վշտաց բերանն անդուռ.
 Կարեկցութեան թէ կըլուսաս,
 «Արժանի լես» կասէ Աստուած:

ՀԱ.

ՔԱՂԱՔԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏՄԱՐԴՈՒ-
 ԹԻՒՆ:

Զուարթ դէմք բաղքը լեզուն
 Զօճն բարձէ յիւր բընոյն.
 Ժանկոտ երես դառն լեզուն
 Կսկիծ սրտի տայ մարդոյն:

Քաղաքական դործերու

Թէ մէջն խարդախ ծառայես.

Պարտաւորիս դատուելու

Ու վերջն ալ բանտ կը մտնես:

Զաւակ կրթել խնր պիտի

Եւ սիրելու չափ պիտի.

Զաւակիդ սիրոյ զսլայման

Խնդրէ ի մէջ կրթութեան:

Քաղաքացէտ կասեն քեզ,

Եթէ զիտնաս ծէս օրէնք.

Թէ կրթութիւն առեր ես

Քաշուին քեզնից շատ տղէտք:

Քաղաքավար լինելով

Պէտք չէ լինին Վեղձաւոր.

Քաղաքացէտք կարծուելով

Շահախնդիր մեծաւոր:

Քաղաքավար ես կասեմ

Այն մարդոյն որ է խոհեմ.

Շա ապուշ չէ ի բնէ

Ամէն բան սիրով կանէ:

Խոնարհ եղիւր, մահկանացուն,

Զքնաղ է այս յատկութիւն.

Աչք չտնկես մեծ մեծ վարձու

Թէ ունիս լաւ կրթութիւն:

Զաւակներդ քաղաքավար

Կինդ համեստ եւ տնարար.

Ղու նոցա մէջ քաջ ղեկավար

Շաւըդ կուղղես հանդարտաբար:

Կրթութիւնը է մեծ զարդ

Պատանեկաց արտաքուստ,

Թէ չես կրթեալ զու զիւրդ

Կարես անձիդ տալ օգուտ:

Քաղաքացէտ է այն մարդ,

Որ յարմարի ժամանակին.

Կամակոր է եւ տմարդ,

Որ ամենուն հակառակի:

Ուրիշի խօսակցութեան

Արդեւր ըլլալ խօսք կտրել.

Հակառակ է կրթութեան

Սովորիւր զգոյշ լինել:

Շատ քաղաքներ պլաշտող

Քաղաքագէտ կլինի .

Լաւ կրթութիւն ունեցող

Յամենից յարգ կընդունի:

Քաղաքավարը զրաւեն

Այլոց սիրտը ու սէրը .

Անկիրթներուն կըներեն

Քաղաքավար մարդիկը:

Քաղաքավար ես գիտցիր

Յետ կալ խստիւ խօսելէն .

Իսկ կրթութիւն թէ չառիր

Ամէնքն զքեզ կանարդեն:

ՀԲ.

ՅԳՆՈՒԹԻՒՆ:

Ես աղքատ եմ կռւզեմ փող

Դու ինձ կօղնես լոկ խօսքով .

Թէ որ խօսքով փխաւ եփի

Խովուն չափ իւր ինձմէ լինի:

Ապրուստ ունիս բաւական

Ջաւակներդ խոհական .

Թէ անոնց փող խնայես

Չեն լինիր քեզ օգնական:

Աղամորդին մի ձեռքով

Երկու գործոց չէ յաջող .

Չոյզ ձմերուկ մի անձով

Չգար ի տուն փութալով:

Գծած մարդ միշտ կողորմի

Խեղճ ու անտէր որբերին .

Լաւ է օգնել անտէրի

Քան թէ շինել տաճարին:

Փոս ընկնողին բռնէ պինդ

Որ չգնայ ի կորուստ .

Մխիթարէ սրտապինդ

Աղքատ լինի կամ հարուստ:

Բաց թող քո դուռ աղքատաց

Օգնէ անտէր հիւանդաց .

Սրբէ անոնց արտասուք

Բաժին առնուս օրհնութեանց:

Երանելի այն մարդիկ
Որոյց Տէրն է օգնական.
Կըփլի ամուր պարիսպ
Թէ չունենայ պահապան:

Միմեանց օգնող այր եւ կին
Արժէք ունին եւ շատ դին.
Թէ համամիտ չեն միմեանց
Այն է տան դարձ ծուռ դնաց:

Դեղ դեղ ամպեր երկնքում
Հովիտներուն տան անծրեւ.
Անարեւ տունկ ի սարում
Ի՞նչպէս հազնի նոր տներէ:

Շատ է հացը հարստին,
Դիզուած է փող ու ոսկին.
Բայց աղքատին ինչ օգուտ
Որ չունի անկէ բաժին:

Օգնէ անտէր հիւանդաց
Միշտ ճարիր ճար անճարին,
Թիկունք եղբր տնանկաց
Երբ յարդող եւ հանճարին:

Բարեպաշտ առաքինոյն
Աստուած լինի օգնական.
Նա չէ խափուած իւր յուսոյն
Որ այս յուսայ յաւիտեան:

Բարերարը միշտ կօղնէ
Երբ կըտեսնէ խեղճ աղքատ.
Փոխան բարեաց կըսպասէ
Վարձք Տիրոջմէ յորդառատ:

Մարդ բարեպաշտ եւ ազգասէր
Կօղնէ ազգին ազգականին.
Անդու՞ մարդն եւ չարասէր
Սիրտը կարծր նման ժայռին:

ՀԳ.

ՕՐԵՆՔ ԵՒ ՕՐԻՆԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ:

Օրինական եղողը
Հեռու է պատուհասէ.
Արդարութիւն գործողը
Ազատ շատ մի վնասէ:

Արդարներուն չիր օրէնք

Ո՛չ պատիժ ո՛չ պատուհաս.

Մեղաւորաց է օրէնք

Որ յանցանաց կրեն վնաս:

Մինչդեռ որդիդ է փոքրիկ

Յոյց տո՛ւր օրէնք եւ սահման.

Թէ մեծացաւ իւր տարիք

Քո խրատք են անպիտան:

Հաստատ տունը չըփլիր

Պողպատ թուրը չըկոտրիր.

Ով որ մեծցաւ օրէնքով

Նորա կեանքն է կանսնով:

Այլոց չըլլաս մեղադիր

Նախ քո անձին օրէնք դիր.

Քննի՛չ այլոց է եղեր

Աչքին սիւնը չըտեսնէր:

Ամեն ազգաց ծէս օրէնք

Տարբեր են եւ դանազան.

Ամէն ազգաց օրինօք

Մարդասպանին կախադառն:

Հնազանդ լե՛ր քո մեծիդ

Պատուէրն արն ըեզ ի զինդ.

Օրինաց լե՛ր ունկնդիր

Եւ կատարէ անձանձիր:

Պատուէր օրէնք կըդրուին

Որ անփորձ կեանք ունենաս.

Յանդիմանանք ու խրատ

Թէ լսես մարդ կըդառնաս:

Թէ օրինաց ես հլու

Անձիդ բերես զսվուծին.

Թէ իշխան ես ակնառու

Չտունիս արդար ուղղութիւն:

Կարդ ու կանոն զիտցող մարդ

Իւր պատուոյն է պահապան.

Օրէնքի դէմ գործող մարդ

Մարդկուծեան է անպիտան:

Օրինաց դէմ մեղանչող

Օրինօք կըպատժուի.

Գիտակցաբար մեղք գործող

Պատժոյն խիստը կընդունի:

Օրէնքն ելաւ դրախտէն

Սկսաւ նախամարդէն.

Եթէ լինէր հնազանդ

Աշխարհ լինէր մեզ ոչ բանա:

Աստուածային օրինաց

Պարտիմք միշտ հնազանդիլ.

Նախնեաց հին աւանդութեանց

Ուղիղ ճամբէն չըշեղիլ:

Մարդոյս օրէնք է տրուած

Չարը վանել բարութեամբ.

Ի նեղութեան ընկերաց

Պաշտպան լինել քաջութեամբ:

ՀԳ.

ՕՐԻՆԱԿ ԲԱՐԻ ԵՒ ՉԱՐ:

Յօրանջողին թէ մօտը

Երկար նստիս քուն կողպայ.

Թէ չարին քով շատ կենաս

Նրան վարմունք կունենաս:

Չար խօսքերով չար վարքով

Վատ օրինակ մի լինիր.

Տղայք կառնուն շատ շուտով,

Առիթ չարեաց մի լինիր:

Չարեր կուտան չար խրատ

Քեզ կըծղեն խորխորատ.

Դու ընդ նոսա մի շրջիր,

Այլ միշտ բարւոյն հետեւիր:

Յանձնէ տղայդ ուսուցի

Պատուիրէ որ ուսանի.

Կրթութեամբ լինի միայն

Արժանի բարձր կոչման:

Թէ թաղաւոր թէ իշխան

Ինչ որ դործեն լաւ թէ չար,

Գնահատենք անպառ.

Ստորադլ եալը կիմանան:

Գինին պահէ որ հիննայ

Որչափ թողուս լաւանայ.

Թէ քացախի մօտ դնես

Անշուշտ քացախ կըղառնայ:

Վարդին անոյշ լաւ հոտը

Հեռուները կը բուրէ:

Չարագործին սեւ բոթը

Լսուի հեռու տեղերէ:

Սիրել որդիդ պարտք է քեզ

Եւ օրէնք է բնութեան.

Սիրել զընկեր պատուէր քեզ

Տայ փրկիչն մարդկութեան:

Օրինակ տուր քո վարքով

Թէ արթուն ես հանճարով.

Տիպար բարի թող լինի

Քո արդար գործ ամենի:

Արու որդին իւր հօրմէն

Աղջիկ զաւակն իւր մօրմէն,

Ի՛նչ տեսնէ այն կը սորովի

Թէ չար ըլլայ թէ բարի:

Նախ արւն յետոյ սպասէ

Արդիւնք քաղել քարոզէդ.

Ունկնդիրն սպասէ

Լաւ օրինակ զործքերէդ:

Չարաբարոյ ծնողաց

Նաեւ լինին չար որդիք.

Ո՛չ ի մարին խորհողաց

Գլխուն կուզան լոկ չարիք:

Անասուններ իրենց ուժով

Օգուտ կուտան մշակներին.

Մարդ բանաւոր իրենց խելով

Թող օգուտ տան ընկերներին:

Այս աշխարհս է մի ազարակ

Մարդ կենդանիք տեսակ տեսակ.

Պէտք է ջոկուիս անասունէն,

Իսկ եթէ ոչ հրէշ է կասեն:

ՀԵ.

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

Թէ ուզես եւ թէ չուզես

Ըլլալիքը կը տեսնես.

Մարդիկ խոյս տալ կաշխատին,

Բայց վտանգներ կը հասնին:

Հաց գտար կեր կշտացիր
 Մեծ պատահեց թող փախիր.
 Մի տրտնջեր ան սնունդ
 Զուր տեղ մի տար ցաւ մարմնոյդ:

Թող ոտքիս մի տեղ գտնեմ
 Տես թէ ինչեր քեզ կանեմ.
 Թող անգամ մի ներս մտնեմ
 Քեզ շուտով դուրս կըհանեմ:

Էշ որ ընկաւ ցեխին մէջ
 Երբէք անկէ ալ չանցներ.
 Մարդ ես կիյնաս մեղաց մէջ
 Կրկնելէ զգուշացիր:

Մէկուն մեծ պաս մէկուն զատիկ
 Արդարութիւն չէ, եղբայր.
 Մին հարուստ մին աղքատիկ
 Այդ օրէնքը չէ արդար:

Թէ կերակուրդ է աղի
 Մինչեւ լոյս չուր կըխմես.
 Թէ սրտով ես չար լեղի
 Մինչ առատօտ անքուն ես:

Խեւ է չիտէ արածը
 Շախել կուզէ մանածը.
 Բամբակ մտնածը փթտուկ
 Ճաթած է խեղճին ստուկ:

Ոմանց իջնել ոմանց ելնել
 Այս աշխարհի երեւոյթ.
 Զիւր թողուլ ոտով քալել
 Յիմարաց է սովորոյթ:

Հին գինի եւ նոր գինի
 Երկուսն ալ խելք կըտանի.
 Նորը պահէ որ հիննայ
 Հինը մնայ դեղ կըլլայ:

Քոստո բորոտ դեղի կարօտ
 Ոչխար չէ որ խրկիս արօտ.
 Որդիդ տխմար կէս վայրենի
 Շատ կըթուեան է կարօտ:

Վատ է պատանին առեցող իւր հօր
 Մի տեսներ աղջկն որ կանարդէ մօր.
 Բարեպաշտ զաւակ յարդէ զիւր ծնող
 Որդի ամբարիշտ հրդեհ հուր ձգող:

Գինին շատ անգամ ծերոց պիտանի,
 Օղին միշտ վնաս ամենայն անձի-
 Մոլին է անփոյթ իւր անգին կենաց
 Կըքանդէ ինքնին իւր մար մոյն կազմած:

Սոված առիւծու կամ ծարաւ դայլոյ
 Նմանի ընթացքն արբեցող մարդոյ-
 Հեռի դադանէն որ չպատառէ
 Ի բաց արբածէն չխայտառակէ:

Որչափ շատ ապրիս շատ բան կըսորվիս
 Տարին ջուր խմես շուտ կըծարաւիս-
 Երանի է քեզ թէ որ խելք ունիս
 Միշտ չարն թողուս ու բարին սորվիս:

Ուսում դիտութիւն մեծ դանձ են մարդուն
 Գող ոչ մերժենայ այնպիսի դանձուն-
 Թէ ուսում առաւ եւ ծոյլ կըշրջի
 Վատնող այնպիսին իւր անգին դանձուն:

Թէ ունիս ուսում լեզուադիտութիւն
 Կըզտնես անշուշտ անձիդ դիւրութիւն-
 Թէ ուսում չունիս կըկերպարանիս
 Գիտցիր ամենուն ծաղրելի լինիս:

Անզգամի սիրտ զուր է դառնութեան
 Վիշտ կըպատճառէ ամենայն մարդկան-
 Դեղին օձի խայթ եթէ բժշկի
 Անզգամ մարդն ալ զուցէ ուղղուի:

Անփորձ մի տեսաւ վայրենի ծաղիկ
 Շատ էր դեղեցիկ հոտ չունէր քաղցրիկ-
 Կան շատ մարդիկներ արտաբուստ բարի,
 Բայց լի ներքուստ են ընկեր սատանի:

Ուսում դիտութիւն ծաղկի զեղն ու հոտ
 Եւ տղիտութիւն վայրենի մի խոտ-
 Հմտալից գլուխ ծառ է պտղատու
 Անհմուտ ընկերն ոչինչ ձեռնտու:

Իրաւունք չունի ու կըպահանջէ-
 Իրաւանց տէրը ի զուր կըկանչէ-
 Արդարութիւնը վաղուց է մեռած
 Թէ մէկը գտնէ զտաւ անգին դանձ:

Մարդն բանաւոր օձն թունաւոր
 Օձին խայթ մօտէն մարդոյն հեռաւոր-
 Օձին վէրք գտնէ դեղով իւր բուժումն
 Մահադիմ անբոյժ զրպարոյիչ լեզուն:

Երկու բազուկ տան մարմնոյ զօրութիւն

Զուխտակ աչք մարդոյ որք տան տեսութիւն.

Զոյգ են լսելիք ամեն բան լսել

Աի հատ է լեզու լսածն չլիսսել:

Քսակդ նայէ այնպէս ծախք արան

Փորձէ նախ ոյժդ այնպէս վէճ արան.

Վերմակիդ չափով ոտքդ երկնցնր

Գիտցած առարկայդ միայն սարվեցուր:

Անձրեւ յորդառատ ղերկիր ոռոգէ

Առնէ պտղաբեր դաշտ ու հովիտներ.

Խրատ չափազանց զգուէ ունկնդիրն

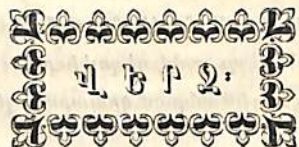
Սխալ յուշարար չարի է զրգիւ:

Աղիդդ անհատներ բեզ եղբայր ճանչցիր

Ամենուն հետը սերտ սէր ունեցիր.

Որ կատէ ղեղրայր եւ կարհամարհէ

Աղգային մարմնոյ փտթած անդամն է:

Յ Ա Ն Կ

	Գլ. երես
Ազատութիւն եւ Առատածեռնութիւն .	Ա. 7
Ազատութիւն եւ Հնազանդութիւն . .	Բ. 9
Ազգասիրութիւն եւ Ազգութիւն . .	Գ. 44
Աղքատութիւն եւ Հարստութիւն . .	Դ. 45
Աղօթք եւ Պահեցողութիւն	Ե. 46
Ամուսնութիւն եւ Կին	Զ. 48
Անառակութիւն եւ Յամառութիւն . .	Է. 20
Անգթութիւն եւ Գթութիւն	Ը. 22
Անգործութիւն եւ Գործունէութիւն . .	Թ. 25
Անիրաւ կամ Սրդար վաստակ . . .	Ժ. 27
Անխելքութիւն եւ Յիմարութիւն . .	ԺԱ. 29
Անկեղծութիւն եւ Կեղծաւորութիւն . .	ԺԲ. 52
Անկրթութիւն եւ Կրթութիւն	ԺԳ. 54
Անհաստատամտութիւն եւ Հաստատա- մտութիւն	ԺԴ. 56
Անհողութիւն եւ Ծովութիւն	ԺԵ. 58
Անծնապահութիւն եւ Զգուշութիւն . .	ԺԶ. 41
Անյիշատակութիւն եւ Նենգութիւն . .	ԺԷ. 45
Աշխատանք եւ Աշխատասիրութիւն . .	ԺԸ. 45
Աշխարհ եւ Կեանք	ԺԹ. 47

Ապաշխարութիւն եւ Զղջումն . . .	Ի.	50
Ապերախտութիւն եւ Երախտագիտութիւն	ԻԱ.	52
Առաքինութիւն եւ Մօլութիւն . . .	ԻԲ.	54
Առողջութիւն եւ Հիւանդութիւն . .	ԻԳ.	56
Ատելութիւն եւ Սէր	ԻԴ.	59
Արեւցութիւն եւ Գողութիւն . . .	ԻԵ.	64
Արդարութիւն եւ Անիրաւութիւն . .	ԻԶ.	65
Արիութիւն եւ Վաստակ	ԻԷ.	65
Արհեստ եւ Ուսումն	ԻԸ.	68
Բարեգործութիւն եւ Զարագործութիւն	ԻԹ.	70
Բարեկամութիւն եւ Թշնամութիւն .	Լ.	72
Բարեսիրութիւն եւ Բարեբարութիւն .	ԼԱ.	74
Բարկութիւն եւ Մեղք	ԼԲ.	77
Գիտութիւն եւ Տղիտութիւն . . .	ԼԳ.	79
Գոհութիւն եւ Երկիւղածութիւն . .	ԼԴ.	81
Դատաստան եւ Իրաւունք	ԼԵ.	85
Երիտասարդութիւն եւ Երեւութիւն .	ԼԶ.	86
Երջանկութիւն եւ Հանգստութիւն .	ԼԷ.	89
Ընկերութիւն եւ Ընտանիք	ԼԸ.	92
Ժամանակ եւ Հարկաւորութիւն . .	ԼԹ.	95
Ժլատութիւն եւ Շռայլութիւն . . .	Խ.	98
Ինքնահաւանութիւն եւ Հպարտութիւն	ԽԱ.	101

Լուռութիւն եւ Շատախօսութիւն . .	ԽԲ.	104
Խաբէութիւն եւ Ստուծիւն . . .	ԽԳ.	107
Խաղաղարար եւ Խռովարար . . .	ԽԴ.	110
Խիղճ եւ Խղճահարութիւն . . .	ԽԵ.	115
Խնամք եւ Ողորմութիւն	ԽԶ.	116
Խնայողութիւն եւ Զափաւորութիւն .	ԽԷ.	119
Խոհեմութիւն եւ Խմաստոճիւն . .	ԽԸ.	122
Խորհրդապահութիւն եւ Խրատ . .	ԽԹ.	125
Ծակալքութիւն եւ Կաշառակերութիւն	Ծ.	128
Ծանրաբարոյցութիւն եւ Կարգադրութիւն	ԾԱ.	131
Ծառայ եւ Պաշտօն	ԾԲ.	134
Կարծիր եւ Մտատանջութիւն . . .	ԾԳ.	137
Համբերութիւն	ԾԴ.	140
Հայրենիք եւ Պանդխտութիւն . .	ԾԵ.	143
Հիւր եւ Հիւրասիրութիւն	ԾԶ.	146
Չախորդութիւն եւ Յաջողութիւն .	ԾԷ.	149
Ճշմարտախօսութիւն եւ Շողորորթութիւն	ԾԸ.	152
Մահ եւ Մարդասպանութիւն . . .	ԾԹ.	155
Մարդ եւ Մարդկութիւն	Կ.	158
Մխիթարութիւն եւ Սփոփանք . .	ԿԱ.	161
Յոյս եւ Երազ	ԿԲ.	164
Նոր Տարի եւ Բարեմաղթութիւն .	ԿԳ.	167

Շահասիրութիւն եւ ճանկութիւն . . .	ԿԳ.	170
Որդեսիրութիւն եւ Որդիք . . .	ԿԵ.	173
Ուրախութիւն եւ Տրտմութիւն . . .	ԿԶ.	176
Պարծենկոտութիւն եւ Փառասիրութիւն . . .	ԿԷ.	179
Պարկեշտութիւն եւ Բարձրամտութիւն . . .	ԿԸ.	182
Վարժք եւ Հատուցումն . . .	ԿԹ.	183
Վշտակրութիւն եւ Ցաւ . . .	Հ.	188
Քաղաքավարութիւն եւ Տմարդութիւն . . .	ՀԱ.	191
Օգնութիւն . . .	ՀԲ.	194
Օրէնք եւ Օրինապահութիւն . . .	ՀԳ.	197
Օրինակ Բարի եւ Չար . . .	ՀԴ.	200
Այլ եւ Այլ . . .	ՀԵ.	203

ՎՐԻՊԸԿԻՐ

Սխալ	Թիւ	Ուղիղ	Թիւ
Որոտ	9	Կրքոտ	9
Յաղբերէ	12	Յաղթեր է	12
Մարդը	14	Մարդ մի	14
Զսիրեմք	16	Կ'սիրեմք	16
ԳԼ. է. Յառու-		ԳԼ. է. Յամառու-	
Թիւն	20	Թիւն	20
Արդեօք	27	Արդիւնք	27
Եւ	29	Ես	29
Բռնուած	44	Բռնուած	44
Կըզտնուի	64	Կըզնուի	64
Այրի	66	Արի	66
Ազդոյ	»	Ազդու	»
Վատ կայ ոչինչ	77	Չատ չիք ոչինչ	77
Քեզ	83	Քիչ	83
Չարկ	124	Չարկ	124
Կերած	»	Կերուած	»
Դատարկազուխ մե-		Դատարկ զլուխ մեծ	
ծայ	134	արանց	134
Քրիստոնեան	166	Քրիստոնեայն	166
Դեզ դեզ	196	Դէզ դէզ	196

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0341639

